

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

**MEDLEMSBLAD FOR
HISTORISK FORENING
FOR ESPERGÆRDE OG OMEGN**

NR 39
DEC.
2005

ESPERGÆRDE

Erindringer fra Tibberup

- og fra Snekkersten, Nyrup,
Borsholm og Helsingør

I dette hus på Gammel Strandvej i Tibberup boede Anna Christensen - og herfra drev hendes fader og broder en slagterforretning igennem mange år. Læs side 4.

Dette nummer rummer tillige tre andre erindringer fra omegnen fra 1800- og 1900-tallet.

Et valg, der rokker...

Lokalvalgene den 15. november 2005 rokker ved de lokale styreformer og beslutningsveje. 173 kommuner forsvinder og 98 nye storkommuner opstår, medens de 14 amter forsvinder og 5 nye regioner dannes. De nye kommuner overtager de fleste tidligere amtsopgaver, mens sygehusvæsen, gymnasieskoler og visse trafikopgaver skal forvaltes af regionerne. Reformen skal være i fuld funktion fra 2007 og 2006 bliver således forberedelsesåret, eller - som man kan frygte - "hundeslagsmålsåret".

Helsingør Kommunes udstrækning blev ikke ændret nu, som den jo blev i 1970, da Tikøb og Helsingør kommuner blev slået sammen til den store Helsingør Kommune, vi er blevet så kendte med. Den ærværdige Tikøb Kommune forsvandt dengang, kun dens våben er forblevet (- i dårlig stand) på Teknisk Forvaltning på Mørdrupvej og i vor forenings logo. I foreningens navn har vi også ændret Tikøb til Espergærde, områdets største bebyggelse. I dag står mange foreninger med lignende navneproblemer.

Historisk Forening er en upolitisk forening, men det betyder meget for os, hvem der skal styre kommunen - for ved et lokalvalg spiller kandidaternes personlige egenskaber større rolle end partifarven. I Helsingør blev der rokket ved Det konservative Folkepartis position, men borgmesterposten blev dog lige akkurat bevaret. Vi hilser igen borgmester Per Tærsebøl velkommen på posten. Vi støtter kraftigt de store bestræbelser der gøres for at Helsingør må få den allerbedste udformning af Kronborgs omgivelser samt borgmesterens engagement i Nationalparkprojektet "Kongernes Nordsjælland". Dernæst nyder foreningen godt af Per Tærsebøls hjælpsomed, når vi har brug for en officiel taler.

Ændringerne i byrådet skal ikke kommenteres her, men vi bemærker dog, at Lillian Mathiesen ikke længere er formand for Kulturudvalget, som hun dog fortsat er medlem af. Ny formand er Malene Carmel, som vi ønsker tillykke med posten, idet vi erindrer om, at kulturudvalgets medlemmer er meget velkomne til at deltage i foreningens arrangementer.

Selvom der ikke sker direkte forandringer i Helsingør Kommune, vil ændringerne på amts-/regionsplan få betydning også for Helsingør Kommunes indbyggere. Både disse ændringer og de løbende kommunale sager bliver krævende for vore lokale politikere og forvaltning. I den forbindelse kunne vi godt tænke os at komme med et lille hjertesuk: Alt for ofte har vore lokale eksperter været henvist til at fremkomme med deres viden i indsigelser eller i efterfølgende læserbreve. Vi kunne håbe på, at denne lokale viden fremover i tide kunne blive puttet ind i udvalgsarbejdet - altså endnu inden beslutningerne er taget.

Så ville man for alvor have opnået at rokke den rigtige vej.

Holger Dahl

Har Du skrevet Dine erindringer ?

Dette nummer af Egebækken indeholder erindringer fra fire forskellige personer. Fire personer med vidt forskellig baggrund og ikke mindst fire personer med fire vidt forskellige fortællinger.

Formålet

Formålet med at bringe disse erindringer er flerledet:

1. Dels er det et formål i sig selv at formidle de tanker og indtryk som personerne har printet ned på papir.
2. Dels er der tale om gode historier, som fortjener at blive delt med mange flere end blot familie og venner, der som oftest er de eneste, der får private erindringer at se.
3. Og ikke mindst er der det formål med at bringe disse erindringer, at det kunne inspirere endnu flere til at skrive sine egne erindringer.

De fire historier

De fire erindringer er - som nævnt - vidt forskellige. Den første handler om de indtryk, som **Anna Christensen** fik i sin barn- og ungdom i slagterbutikken på Gammel Strandvej i Tibberup. Hendes beskrivelse af slagteriet og hjemmeslagtingerne er ret unikke, men også hendes beskrivelse af Espergærde- og Humle-

bækeggen i 1880'erne er bestemt værd at læse.

Karen Andersens historie er gribende - hun bliver i 1930'erne enke som 19-årig og enlig mor som 20-årig. Læs hvordan hun alligevel - med familiens hjælp - formår at få en ny familie og hvordan tilværelsen former sig som husmandskone i Borsholm.

Jens Thomassen har skrevet mange erindringer og flere af disse er udgivet, men her er taget uddrag fra hans erindringer, uddrag som beskriver hverdag og fest i Snekkersten i perioden fra 1860'erne og et par årtier frem. Jens Thomassens fortælling indeholder tydeligvis også ting som han har fået fortalt af en ældre generation og har således rødder langt tilbage i 1800-tallet.

Og endelig har **Sofus Franck** en helt speciel historie om sin skolegang i Højbergs Skole i Helsingør i perioden 1885-88. Hans beskrivelse af lærerne er fin, men især er hans beskrivelse af skolevejen fra Nyrup til Helsingør helt unik.

Så kære læser: Kom i gang, skriv selv Dine erindringer medens tid er - Dine erindringer er allerede historie!

Erindringer om livet i Ny Tibberup i 1880'erne

Anna Kristine Christensen skrev i 1953 sine erindringer om sin barndom og ungdom på Gammel Strandvej i Ny Tibberup. Beretningen starter i 1880'erne og strækker sig omtrent 30 år frem.

Artiklen er redigeret og kommenteret af Kjeld Damgaard. Anna Kristine Christensens sprogbrug er stort set gengivet uden ændringer, men derimod er der rettet til de nye retskrivningsregler. I teksten er indsat notehenvvisninger, der henviser til de efterfølgende noter, idet flere af Anna Kristine Christensens beretninger, kræver yderligere kommentarer og forklaringer. Teksterne til artiklens illustrationer er tillige skrevet af redaktøren.

Navnet på den, der efter bedste evne, forsøger på at skildre mit barndomshjem og egn er Anna Kristine Christensen f. 19.03.1879. Mine forældre var Maren Kirstine Pedersen født på "Dalgaard" i Karlebo Mark den 19.03.1851 og slagtermester Niels Christensen¹ født i Niverød den 25.04.1845. De købte i foråret 1877 ejendommen "Kristiansminde"² nord for Humlebæk, og flyttede dertil den 23. maj på deres bryllupsaften. De oparbejdede ved flid og dygtighed en efter landlige forhold stor og velrenommeret forretning, med prima varer og en ualmindelig net behandling. Min far virkede ved sin forretning til sit 73. år, hvor den gik over til hans søn³.

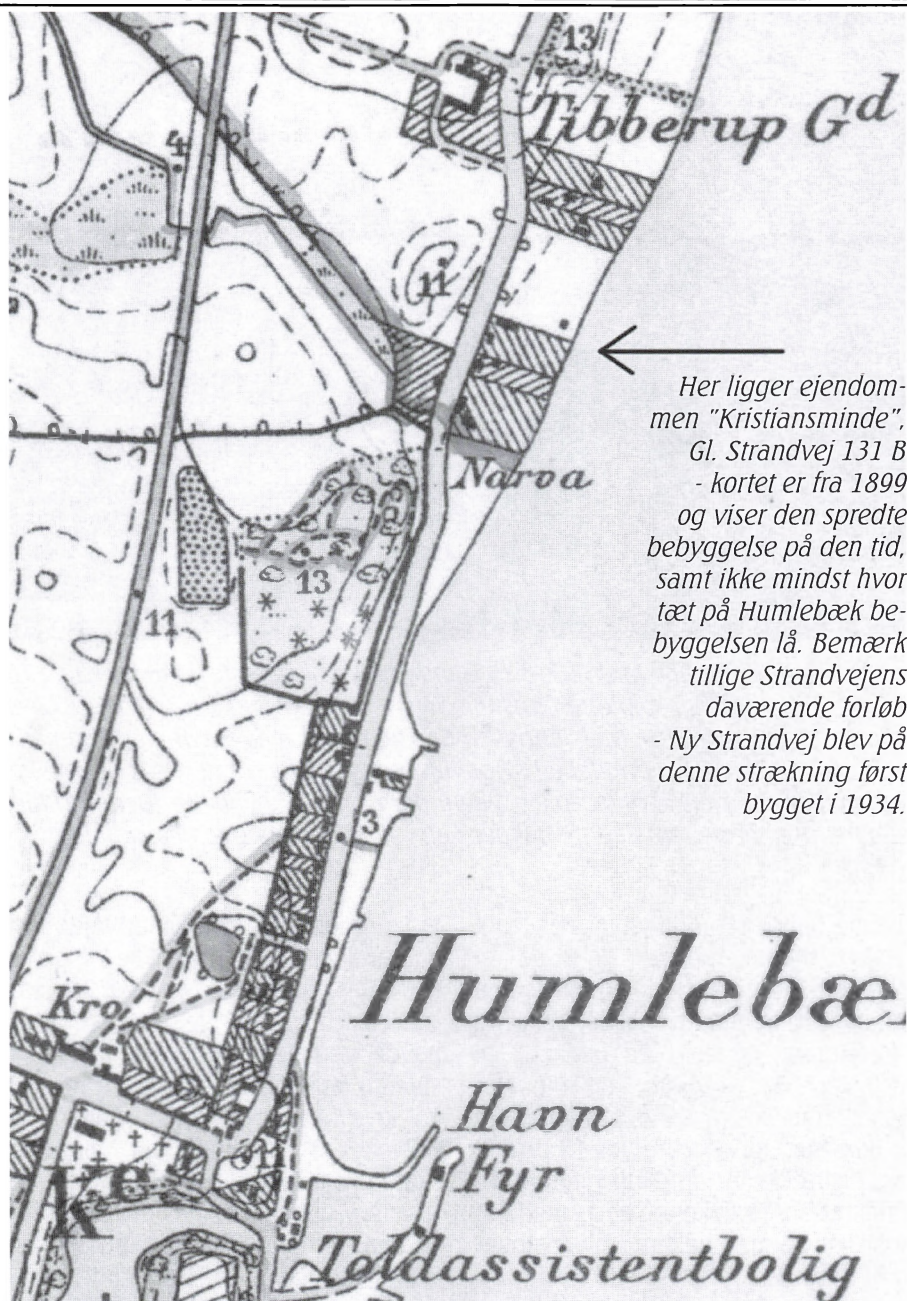
Hjemmet på Strandvejen i Tibberup

Huset var bygget med to ens lejligheder i stueetagen og loft, som senere blev til to kamre over os og et stort værelse over

den anden lejlighed, som senere blev lejet ud til landligere.

En lille beretning om det store lofts værelse, hvor der blev danset til min dåb. Det var skik, at gudmor med barnet på armen og ført af faderen skulle træde en sagte vals, og det gjorde de med det resultat, at faderen, for at værne barnet, ramlede imod en dragkiste, og forstuede tommelfingeren.

- I mors køkken var der murstensgulv, som senere blev erstattet med ferniseret bræddegulv og fra køkkenet var nedgang til kælderens. Over komfuret var der en lem til at åbne, når soden skulle fjernes. Skorstenssynet – 3 mand høj – havde sommetider fået for mange snapse, og en gæv bondemand gik hen og hævdede lemmen, så soden fossede ned over ham. Så blev der storvask!

Her ligger ejendommen "Kristiansminde",
 Gl. Strandvej 131 B
 - kortet er fra 1899
 og viser den spredte
 bebyggelse på den tid,
 samt ikke mindst hvor
 tæt på Humlebæk be-
 byggelsen lå. Bemærk
 tillige Strandvejens
 daværende forløb
 - Ny Strandvej blev på
 denne strækning først
 bygget i 1934.

Huset på Gammel Strandvej 131 A-B-C. Ejendommen blev første gang handlet i 1854, da Søren Eriksen Bech solgte til Christian Sivertsen. Hans enke overlod i 1877 ejendommen til slagtermester Niels Christian Christensen, i hvis slægt ejendommen forblev i over 100 år. Det oprindelige slagtehus, stald, vognport m.v. ses til venstre for ejendommen, og den bygning blev senere ombygget til beboelse. Den oprindelige ejendom rummer derfor i dag tre boliger - en i sidelængen og to i hovedhuset.

Vi havde opholdsstue indenfor køkkenet – med sofa, klappbord, stole og et hjørneskab, samt et vægur. Indenfor stuen et smalt sovekammer med dobbeltseng til forældrene og en bred jernseng til min søster – 3½ år yngre – og mig. Når orkanen stod på fra Sundet, kunne min mor ikke med tørv og brænde få varmet stuen tilstrækkeligt op. Hun fyrede da i kammeret. Jo – folk kunne nøjes med lidt plads den gang – hellere gnide albuer end at fryse.

Vi vaskede os i køkkenet ved vasken og tandbørste kendtes ikke. WC var et hjertehus i gården. Så var der stadsstuen, som den hed. Den blev kun brugt når vi havde fremmede. Væggen imellem den stue og kammeret blev senere revet ned, og soveværelser indrettet i loftsrummet. Gulvene i stuerne var oprindeligt skuregulve, men jeg kan kun huske dem som ferniserede. I køkkenet var der under vasken en spand til spildevandet. Afløb fik vi først da jeg var ca. 12 år. Kogegas fik vi,

da vi fik gasværk på Kysten. Belysningen var petroleumslamper indtil 1913, da kom elektriciteten.

Julen i min barndom

Juletræ havde vi, så snart vi havde forstand derpå, og det var gjort fast til mors garnvinde. I hjerter og kurve var nødder, figner, rosiner og svesker. Æbler var hængt på træet sammen med noget sukkergodt. Marcipan kendtes ikke på landet. Vores nærmeste nabo var bondegården "Tibberupgaard"⁴. Børnene dér, som ikke havde juletræ, blev budt hos os juledagsaften. Lysene blev tændt, vi sang en salme, men så kunne min far, som var en livsglad mand, ikke holde til mere højtidelighed. Han stemte violinen, spillede og sang: "Her kommer de danske soldater" – og vi børn vandrede efter ham omkring træet med strålende øjne. Senere spillede han Lumby-danse. Senere – når vi mødtes – mindedes vi altid disse juleaftener. Min far spillede rent og rytmisk – og fortsatte til sin høje alderdom. Han blev 81½ år og mor blev 82 år – raske til det sidste.

Nyt tøj

Vi havde i mange år en sypige, Marie, fra Niverød – hun var i min fars familie. Hun kom hvert forår og efterår med sin håndmaskine og hun syede til os alle – nyt og gammelt imellem hinanden. Det var en hel oplevelse for os to piger – lillebror kom først 9 år efter min søster. I efterårs- og vinteraftenerne blev afholdt mørkning, og vi – den unge sypige og slagterlærlingen Jens, der havde unge friske stemmer og min søster og jeg – sang fædrelandssange

og skillingsviser, som f.eks. "Hjalmar og Hulda", "Geyser og Tingvallas Forlis" o.m.fl. – Ja, det var vor radio, vi nød selv at være med.

Klokken seks spiste vi alle til aften, så syede Marie, mor strikkede eller spandt, far og Jens læste Helsingør Dagblad. Klokken otte serverede mor kaffe og spillede de voksne whist en times tid – og så var det ellers i køjen kl. 9½. Den faste middagstid var kl. 12, men om sommeren, som var den travle tid, havde vi middag, efterhånden som kødvognene kom hjem – den sidste ved 9-tiden. Selvfølgelig fik vi meget kød at spise og min mor var en dygtig husmor, som forstod i sin egen husholdning at anvende det, der ikke kunne bruges til salg.

Dyrene blev hentet på Kvistgaard Station

Vi havde dengang hverken ishus eller kølerum, kun et stort flueskab, og et godt højloftet slagtehus. Alt blev slagtet hjemme og i sommertiden blev der ugentligt slagtet en ko, cirka 10 sødmælkskalve, som blev hentet med vogne fra Kvistgaard Station. Kystbanen var ikke anlagt den gang og derfor skete det også, at 25-30 unge lam blev drevet hjem fra Kvistgaard Station. Kalvene kom i hus og fik som foder, fortyndet, lunken mælk samt hø. Lammene kom i græsfold og dyrene blev så slagtede i ugens løb. Jeg måtte tidligt hjælpe til, da pølsefabrikation m.v. hang på mor. Nu har de jo faglærte pølsemagersvende til det og ingen hjemmeslagtning.

I privatskole i Espergærde

Så begyndte skoletiden for mit vedkommende. Vi børn her fra egnen skulle have gået til Snekkersten eller Nyrup Kommuneskoler, men en ung seminarist⁵ havde oprettet en fællesskole i Espergærde og de forældre, som kunne overkomme at betale den svimlende sum af 2 kr. for 1 barn og 3 kr. for 2 børn pr. måned, sendte dem i skole dér, så der var fuldt hus.

Hans mor havde de små i sin stue og lærte dem at skrive på tavle, læse ABC og lidt religion og senere kom vi på lærerværelset til læsning, regning, geografi, danmarkshistorie, religion og skriftlæsning. Den sidste lærte vi først at tyde, når vi fik den lært udenad, men de andre fag lærte vi godt – de sad fast for livet. Vi piger havde ikke gymnastik, men drengene havde 2 halve timer om ugen, hvor de stod og spjættede med arme og ben, men det havde intet med legemsøvelser at gøre. Vor skolemester måtte flytte flere gange, for landliggeriet var begyndt og så kneb det med at få helårsbeboelse – især med skolebørn.

Beklædning

Vi var godt varmt klædt på, for vi havde strenge vintre, og det var en regel at Sundet var islagt til slutningen af marts måned. Vi havde uldtrøje inderst, chemise, uldent undertøj, hvergarnskjole, hjemmestrikkede strømper, franske træsko, hvor min far flettede en halmsål til for at varme, tyk kåbe, hue eller kyse og strikkede luffer.

Om sommeren gik vi med sko og vaskekjoler, og hele året rundt, forklæde på i skolen, for at skåne kjolen. Vi havde i mine barndom og første ungdom meget varme somre og vi kunne sidde i molskjoler i marehalmen ved søen og passiare og synge til kl. 10 – 10½ aften – og uden at fryse.

Trafikken

Færdslen på Strandvejen prægedes dengang af hestekøretøjer og fodgængere. Hørte man et brag på vejen, var det et par løbske heste. Dem, der ikke selv havde heste, måtte gå til Helsingør og var særdeles heldige, hvis de kunne komme til at køre med en bonde, der skulle hente bærmø til sine køer.

Det første færdselsfremskridt var velocipeden eller væltepeteren, som vi kaldte den. Den havde et lille hjul og et meget stort hjul, som rytteren entrede for at komme i sadlen. Byens børn var forløbere, og vi styrtede alle mand ud på vejen for at se miraklet. Senere kom de lave cykler, og jeg fik min første cykel da jeg var cirka 20 år, men jeg måtte kæmpe længe for at få den, for min far holdt på, at det var uanstændigt for en pige at køre på cykel – en ganske almindelig anskuelse dengang. Min første cykel var med oppumpede ringe, men den gule træfælge og ikke frihjul, men den mangel klarede vi på den måde, at hvor der ingen sideveje var, satte vi fødderne op på gafflen, og så kørte vi frihjul ned ad bakkerne. Cyklen har fulgt mig hele livet igennem og endnu gør jeg mine indkøb hele året på cykel i al slags vejr. Kun i sne og glat føre må jeg gå.

I slutningen af 1890'erne så der således ud et par hundrede meter nordligere langs Kysten i Ny Tibberup - en betegnelse, der anvendtes om den bebyggelse, der opstod langs Gammel Strandvej - i modsætning til den oprindelige Tibberup Landsby, der lå helt oppe ved Hovvej og Sandvejen. Den beskedne bygning på toppen af bakken, må være en forløber for enten "Tibberuphus" (Gl. Strandvej 207) eller "Tibberup Familiehjem" (Gl. Strandvej 209).

Fritidsforhold

Til mine forældres fornøjelser i min barndom hørte, at den konservative forening hver vinter holdt en sammenkomst i Skotterup Hotel med humoristisk oplæsning af skuespillerne Sofus og Victor Neumann m.fl. Bagefter var der fællesspisning og bal til kl. 5 morgen. En teatertur havde de også om vinteren – én gang var det Landsoldaten, vistnok på Casino i Amaliegade. Til Den nordiske Industriudstilling i

Industribygningen i 1888 i København havde mine forældre min søster og mig med. Vi var hhv. 6½ og 9 år. Det jeg kan huske fra den tur var, at vi blev dødtrætte, men som et oplivende moment blev vi som reklame – ved kongelig hofleverandør Brdr. Cloëtts stand – trakteret med hver et bæger chokolade, og det var ikke hverdagskost den gang.

Vi fik god kost, men var meget lidt forvænt med slikkeri. Undertiden fik

vi en æggeblomme hver med sukker til at røre – og for at drøje på delikatessen, skrabe vi en gulerod og snittede i – uden at ane, at vi dermed var inde på det rette vitaminbehov. Legetøj havde vi ikke meget af. Et bræt lagt over et par store sten, en æske med sand, en ske og kasserede poser – én var købmandens kone, madam Würtz⁶, og de andre madammer købte ind. Den jævne borgerkone var dengang madam – fruetitlen kom først senere.

Slagtehuset

Ved hovedhuset lå udhuset, adskilt fra hinanden af indkørslen og forbundet med en stor port og to låger, så gården var lukket. I udhuset var et rummeligt slagtehus og så højt at en slagtet ko kunne hænge op i taljeværket og slagtes færdig. Næste morgen var den afkølet og kunne parteres. Slagtede kalve og lam hængte på siderne i kroge på et jernstativ. Der var i mange år ikke trykvand i slagtehuset – vandet til udskylning blev hentet i spande fra pumpen – først af far senere af Jens – i gården, så det var en stor lettelse for folkene, da der blev lagt vand ind. Lys var der heller ikke før der kom elektricitet, så når der blev slagtet om aftenen, måtte en af os holde lys eller køkkenlampe for svenden som slagtede. Fra slagtehuset førte en muret rende hvor udskylningen løb til møddingen og forsvandt i en tønde. Der var godt med fluer dengang, og for at skærme de nyslagtede kroppe, havde vi store rene poser af åbent stof eller rene kasserede gardiner, som blev hængt over dem. Det var besværligt, men lønnede sig, for efter fluer kommer maddiker. Så mange af

de parterede stykker, som der var plads til, blev anbragt i det store flueskab. Jeg har skildret dette så udførligt, for hjemmeslagtingens tid kommer sikkert aldrig tilbage.

Den øvrige ejendom

Derefter kom vognporten med plads til to køretøjer, indenfor svendekammer – uden kakkelovn. Om sommeren savnedes den ikke, og den unge mand vi havde om vinteren, havde ophold i familien, og de har altid senere hævdet, at de havde det som var det deres hjem. Dagen efter min fars 80 års festdag, kom fem af hans tidligere lærlinge for at ønske ham tillykke, medbringende en fyldt cigarkasse i hamret tin og med inskription. Jeg tror næsten at det var større glæde for ham end selve festdagen – det kom så uforberedt. De tidligere lærlinge var da alle blevet mestre.

Så kom stalden til tre heste, kostald, svinehus + skur til brændsel m.m. Porte og døre blev brugt til at spigre lammeskind på. De blev trukket ud, slået fast med søm og med hudfladen udad, så sol og vind kunne tørre dem – og så lagt i bunker. Huder og kalveskind blev bredt ud, strøet med salt, rullet sammen og anbragt i en kule gravet i jorden, men med murede bund og sider. Et solidt låg var over, så det ikke kunne regne ned. Om efteråret kom garvermesteren fra Helsingør og købte det hele, og det var en stor og indbringende dag, så der blev noget til tegnebogen og bankbogen.

Datidens unge måtte spare til deres alderdom, for vi havde en ynkelig forsorg

I artiklen omtales børnene fra Tibberupgaard. Børnene er her fotograferet i 1880'erne i haven foran gården, der i 1903 nedbrændte. I stedet byggede den daværende ejer den nuværende stor villa "Tibberupgaard".

dengang. Anstalten havde intet med pleje og hygge for de gamle at gøre, og de sad hellere og småfrøs i deres fattige stue ende komme dér. Det var også en festdag for os to piger, for garveren var min uheldige fadder fra dåben, og han havde en æske med appelsiner, chokolade og marcipan med til os, og han var sådan en rar og gemytlig mand.

Hovedhuset står omtrent i sin oprindelige form – kun lod min fader, da tegltaget ikke duede mere, lægge skiffertag på, og samtidig blev to store frontispicer bygget ud i tagetagen. Da hjemmeslagningen ophørte, lod min bror udhuset bygge om til to små helårslejligheder.

Min barndomsegn

Espergærde var dengang en gammel fiskerby med havn og de lave stråtækte huse lå spredt på begge sider af Strandvejen, Hvad jeg navnlig husker, var en faldefærdig hytte, som lå på hjørnet af Strandvejen og den nuværende Stokholmsvej og beboede af et ægtepar – Poul Larsen og hans kone Børte⁷. Børn havde de ikke, og så længe de kunne, tog hun med ham på søen og hjalp ham med garnene. Da jeg begyndte i skolen var de gamle, udslidte folk – og fattige. Men den daværende ejer at Tibberup Mølle⁸, havde en godhjertet og hjælpsom kone og i hendes køkken hentede Børte hver dag middagsmad til sig og manden. Da hun ikke orkede det mere, blev pigens sendt ned med mad til de gamle, så de slap for

at komme på det, der var deres rædsel: Fattigaarden i Tikøb. Møllerfolkene var mine forældres venner og hjælpsomheden var stor dengang. Den husmor, der havde en stor madgryde, var ikke bange for at give et fattigt menneske et måltid mad, lidt slagtemad og mælk. Vi skolebørn gik af og til og snakkede med de gamle, der holdt af børn.

Jane Brødkone - og de andre handlende

I Espergærde var der bagere, som sendte vogn ud. Så vidt jeg husker, var der ingen købmand – det var der i Skotterup og Humlebæk. Mælkevognene kørte og handlede og også en ølvogn fra Helsingør. Vi købte en otting om ugen, tappede det på flasker, så fik vi godt afgæret øl. Postbudet kom gående fra Helsingør⁹. Var der megen sne, kom han i kane. Der var også en anden, som gik fra Helsingør, og selv måtte være hest. Det var Jane Brødkone. Hun boede i Niverød og trillede sin kassevogn med stang torsdag eftermiddag til Helsingør – 2 mil. Her fik hun mad hos bagermesteren, nattede over, og næste morgen tidligt pakkede hun sin vogn, og handlede langs Strandvejen hjemefter. Vi børn soldede hos Jane for 2 øre og fik en store kringle med brunt sukker på. Hun var blevet ung enke med et par børn, og føden skulle jo tjenes. Men det var en hård bestilling i al slags vejr og føre om vinteren. Hun fik middagsmad hos min mor og en kaffetår hist og her, satte humøret op. Kom hun og var drivvåd om fødderne, fik hun tørre og varme strømper på.

Strandridderen og fiskerne

På det parti i Espergærde, som fra Strandvejen højder sig, lå i min barndom bondegårde med tilliggende jorder, men efterhånden solgte de jorden fra til huse og villabebyggelse, som navnlig tog fart da Kystbanen ved århundredeskiftet blev anlagt. De gamle gårde blev nedrevet¹⁰, og nu er det et tæt bebygget villakvarter helt op på den anden side af stationen. I stedet for politi og toldbetjent, havde vi en myndighedsperson med guldtræsset kasket, som kaldtes strandridderen. Det var en mand på en af gårdene, som i de mørke efterårs- og vinteraftener red langs stranden for om muligt at overraske smuglere. Lykkedes det for ham at nappe dem, fik han foruden sin faste løn, sin bestemte part af smuglergodsets værdi. Han var bevæbnet med skydevåben og havde sine karle med, hvis han på forhånd havde lugtet lunten. Kysten mellem lejerne, med sine strande og slugter, egnede sig udmærket til smugling.

Fiskernes kår var ringe og farefulde, de havde kun ro- og sejlbåde, men enkelt fisker med en større båd, kunne have en god indtægt som kadrejer. Han lastede sin båd med ferskt kød, købmandsvarer og hvad nu søfolk kunne have brug for, stod til søs og prajede en eller anden sejler. Så byttede og handlede han med skipperen og skjult i båden havde han sprit i en eller anden form. Jeg var kun barn dengang, men jeg tror at det var en ulovlig håndtering udenom tolderne.

Landliggerne

I Espergærde havde flere kunstnerfamilier fra Det kgl. Teater sommerhuse.

Tibberup Mølle, som møller Christiansen ejede i 1880'erne og 1890'erne. Billedet er taget - med Tibberupvejen (nuv. Tibberup Mølle Vej) i forgrunden - ca 1900.

Balletmester Hans Bech¹¹ havde et stråttækket hus ved Tibberup Mølle, Poul Reumerts forældre boede i hans drenge- og ungdomsår på Mary-Hill i Espergærde. Familien Valbom og mange flere samledes om sommeren hos admiral Gad og frue (Emma Gad) i deres villa¹² ved sundet nedenfor Tibberupgaard. En

sommer havde vi to piger mange glæder hos vores nabofamilie. Det var forhenværende toldkontrollør Knutzen med hustru og ugift datter. De holdt af børn, og vi kom til frokost, chokolade eller jordbær. Vi var også med dem på køretur i wienervogn til Hornbæk eller Fredensborg - en hel langfart dengang. Den sidste af dem døde, da jeg var cirka 20 år, og efter testamentarisk bestemmelse blev Toldetatens Rekreationshjem oprettet i deres villa¹³, men kun gældende for de fire sommermåneder.

Humblebæk by og havn

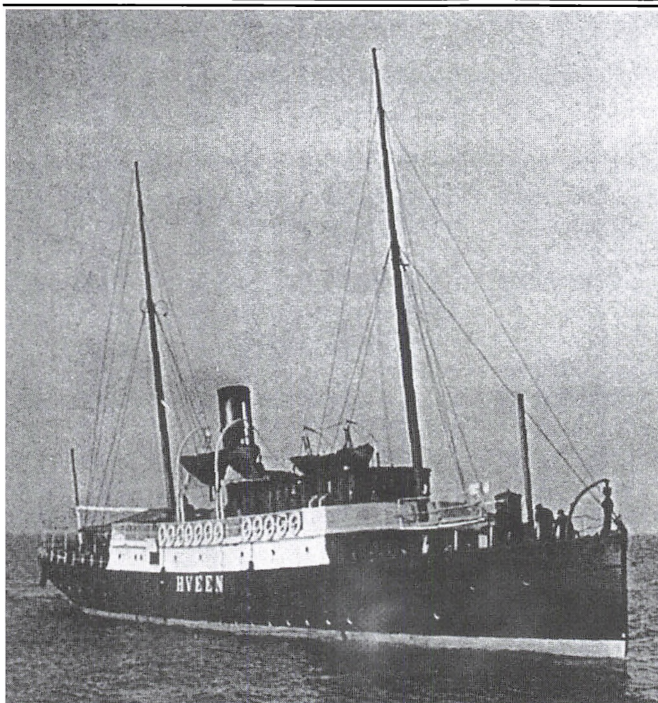
Humblebæk Fis-kerleje er i dag så ganske uforandret fra min barndom. De lave, stråttækte, men velholdte huse, ligger på den indre side af Strandvejen med fri udsigt over Sundet og havnen med bådebyggeriet. Den første udvidelse

Strandvejen i Humlebæk ses her omkring 1905 - men omgivelserne var ikke meget anderledes 15-20 år før, da Anna Christensen færdedes her som barn. Bemærk dog køretøjet i midten af billedet - og især giggens trækraft: Et æsel! Bag tømmjerne ses en lokal berømt, nemlig generalinde og forfatterinde, Emma Gad - der som bekendt også boede i Ny Tibberup.

af byen var da strandpartiet fra havnen hen til Sletten blev bebygget med større og mindre villaer til sommerbeboelse. Den sidste bebyggelse tog fart omkring stationen da staten for cirka 10 år siden købte Krogerup Gods og udstykkede jorden – der er snart en hel stationsby. Samtidig blev fiskerne ejere af deres huse. Humlebæks storhedstid var i Christian IX's sidste regeringsår, da kongen og dronningen i efterårstiden holdt hof på Fredensborg og samlede familien – deres børn og børnebørn fra Europas hoffer - hos sig. Da så vi ofte de kongelige kareter med firspand på Strandvejen.

Men toppunktet af oplevelse var den dag, da den russiske zar ankrede op på Humlebæk Red med "Polarstjernen". Da var byen flagsmykket, kirkens løber rullet ud ved landgangen, de kongelige kareter med firspand kørte frem, og kejserfamilien gik i land fra dampchaluppen. Havnen var sort af mennesker, ikke alene egnens folk, men også landliggere. Festligheden dryppede også på mit hjem, for hele min mors familie fra Karlebo kom kørende i to tætpakkede vogne til kaffe, for at se kejseren gå i land. Efter kaffen vandrede de

Dampskibet "Hveen" blev bygget i 1881 til Kystfarten i Øresund. I 1882 blev det afleveret fra B&W til DFDS, som drev ruten og skibet begyndte nu sin sejlads mellem København og Helsingør. "Hveen" kunne medtaget 686 passagerer og anløb flere havne på ruten, men løb bl.a. ikke ind i havnene i Humlebæk og Snekkersten. Til og fra disse havne måtte gods og passagerer ros ud i mindre både. Efter at DFDS stoppede driften i 1900 sejlede skibet under andre rederiflag frem til 1939.

på havnen, og kvinderne var så nydelige i deres lange, sorte kjoler med guldnakke og de røde bånd. Strandvejen var dengang skærvelagt og støvet, så når de kom hjem fra den bedrift, var der et rysten skørter inden de gik i stuerne. Middagen var steg og æblekage, lagkage eller tærte. Desserter kendtes ikke. Drikkevarerne var øl, snaps og kirsebærvin.

Kystfarten

Indtil Kystbanen blev anlagt, foregik om sommeren person- og godstrafikken med DFDS's både til kystens byer. Det var den lange hjuldamper "Øresund" og 3 mindre skruebåde: "Gefion", "Gylfe" og "Hveen". Bådene lagde til ved broer indtil Vedbæk, men fra Rungsted,

Humlebæk og Snekkersten gik både ud med passagerer og gods samt postsæk, som kom ombord, og passagerer, gods og post gik tilbage med bådene i land. I godt vejr var det en herlig rejse, men i søgang var det en våd og ubehagelig omgang, og det hændte i storm, at færgebådene ikke gik ud. Så måtte passagererne tage med til Helsingør, og tage vogn tilbage. Søndag aften var der mange mennesker på havnen i Humlebæk for at se den sidste båd sejle til København.

NOTER OG KOMMENTARER:

1. Slagtermester Niels Christensens navn er et eksempel på den forvirring, der somme tider var dengang vedrørende hvad der var folks

rette navn. Niels Christian Christensen var født i 1845, da det endnu ikke var fastslået med sikkerhed, at man skulle fastholde det slægtsnavn, som ens fader bar. Han kaldes derfor i tingbogen for Niels Christian Larsen – antagelig efter faderens fornavn, Lars. Endnu i 1890 var der tilsyneladende nogen usikkerhed om sagen, for da optræder hele familien med efternavnet Larsen - også de to piger: Anna Kristine Larsen og Bodil Marie Larsen.

2. Huset har i dag adressen Gl. Strandvej 231 B, matr. nr. 2 c, Tibberup. Navnet "Kristiansminde" kendes ikke fra andre kilder, men må antages at stamme fra den foregående ejer, hvis navn var Christian Sivertsen. Hans enke, Ane Marie Sivertsen f. Nielsen, ejede huset i en periode og har vel givet huset dette navn, der således ikke må forveksles med gården "Christiansminde" – nuværende Gl. Strandvej nr. 197.

3. Slagtermester Niels Christensens søn hed Lars Peter Christensen og overtog forretningen i 1918. På det tidspunkt var hjemmeslagtingen ophørt.

4. Bondegården Tibberupgaard – eksisterer ikke mere, men lå hvor den nuværende store villa "Tibberupgaard" nu ligger, d.v.s. Gl. Strandvej 436 B. Familien på Tibberupgaard hed i 1880'erne Wilhelmsen og børnene var hhv. Valdemar (f.1870), Laurits (f.1874), Birte (f.1876), Else (f.1878) og Marie (f.1881).

5. Den omtalte skolemester i Espergærde var Ludvig Schomann (f. 1863), som dog ikke var seminarist, men ueksamineret privatskolelærer. Hans moder hed Emma Schomann f. Lous (f. 1828). Schomann drev skole flere forskellige steder i Espergærde, men også i Mørdrup og i Tibberup i nærheden af Tibberup Mølle. Skolen eksisterede i perioden 1882 til 1897.

6. Madam Würtz var købmandskone i Humlebæk. Hendes mand H.C. Würtz drev igennem mange år købmandsforretning på Gl. Strandvej nr. 5 – tæt ved Havnevejen.

7. Stavemåde "Børte" afspejler den lokale udtale af pigenavnet Birte. På nordsjællandsk bliver "i" ofte til "ø".

8. Ejeren af Tibberup Mølle var i 1880'erne møller Niels Christiansen og hans hustru Johanne f. Olsen.

9. Anna Christensen husker antagelig her forkert. Allerede fra 1882 hørte Tibberup-området postmæssigt under Kvistgaard Posthus – og i alle fald fra 1888 udgik postbudene fra Kvistgaard. Det fortsatte indtil 1901, da det meste af Tibberup i stedet kom under Humlebæk Posthus. 50 år senere ændredes dette igen, således at Tibberup nu kom under Espergærde Postdistrikt, men endnu er der 26 husstande, som hører under Humlebæk, skønt de ligger i Helsingør Kommune. en af disse ejendomme er netop Anna Christensens barndomshjem på Gl. Strandvej 231 B.

10. De to gårde i Espergærde blev ikke nedrevet, men nedbrændte i 1902.

11. Hans Becks hus var "Højbækhus", nuværende adresse Søbækvej 11- egentlig en Mørdrup-ejendom.

12. Emma og Urban Gads villa har nuværende adresse Gl. Strandvej 229 B.

13. Toldkrontrøllør Johan M. Knutzens hustru Thalia, døde i 1900, hvorefter villaen på Gl. Strandvej 233 overgik til "Den danske Toldetats Forening".

Enke og enlig mor - som 19-årig

Karen Andersens erindringer er skrevet i 1993 og her bringes uddrag fra hendes ungdom samt især fra hendes tid som husmandskone i Borsholm.

Uddragene og billedteksterne er redigeret af Kjeld Damgaard.

Som barn boede vi på ejendommen "Svends Minde" på Endrup Mark nord for Fredensborg. Jeg gik ud af Fredensborg Skole i 7. klasse. Eksamen var dengang slut til april. Jeg blev konfirmeret den 4. april 1932. Der var familiekomssammen og naboer, og mange gaver fik jeg. Jeg havde hvid kort kjole og følte mig helt forkert. Vi glemte at købe hvide bånd til hårsøjfer, så jeg fik kogekonens spænder i fletningerne. Skoene var sorte laksko, frakke og huen blå. Andendagskjolen var petrolblå – en gave fra mormor (- men jeg havde ønsket en rød fløjlskjole).

Min første plads

Et par dage efter festen, kom min fætter kørende med et flot hestespand (han havde været med om søndagen). Han spurgte mor og far, om jeg måtte komme ud på den gård, han tjente på i Grønholt for at hjælpe lidt, da konen Amalie lå på sygehus p.g.a. dårlige ben. Hun blev aldrig rask, men gik med 2 krykker. Også manden, Ole Hansen, var dårlig til bens.

Karen Andersen ses her i 1947 med sønnen Erik på skødet. På det tidspunkt var hun gift for anden gang og var blevet husmandskone i Borsholm - efter at hendes første mand var død efter kun 1½ års ægteskab.

Jeg syntes, det var spændende at komme hjemmefra og fik da også lov. Jeg var der i 1½ år. Lige til deres død besøgte jeg dem og deres 2 piger.

Jeg havde aldrig fået lov at hjælpe ret meget hjemme. Mor sagde, at jeg ikke kunne noget, og hun kunne meget bedre og hurtigere gøre arbejdet selv. Jeg ville også gerne lære at malke. Vi havde jo 3-4 køer, men jeg måtte ikke prøve, mor sagde, at hun ville skåne mig, og jeg skulle ikke have det så strengt, som hun havde haft det. Det var alt af kærlighed og godt ment, men meget forkert.

Men da gårdmandskonen Amalie, kom hjem fra sygehuset, var hun en god vejleder. Jeg skulle hjælpe lidt med at luge roer (det havde far lært mig), ordne haven og hjælpe til i høsten, og når der skulle tærskes, så skar jeg bånd. Jeg fik lært at malke – først for sjov – men så skulle jeg rigtigt malke mine bestemte køer. Hestene kørte jeg vist aldrig med, dem var jeg bange for. Mor havde jo sagt, at jeg ikke måtte komme i nærheden af heste. Lønningen var først 20 kr, men steg til 30 kr om måneden. Jeg fik det godt i min første plads: Men en fræk og væmmelig karl fik mig til at rejse væk.

Nøddebo og Ellekilde

En veninde anviste en sommerplads i Nøddebo, men herskabet boede om vinteren i København, og dér ville jeg ikke med ind. En ældre kone fortalte, at der var en ledig plads på Nøddebo Kro. Der var jeg så i vinteren 1934 og fik 60 kr. mdl. Det var lige så meget som en karl på en gård fik.

Jeg brød mig ikke om at lave mad og passe børn, så derfor søgte jeg en plads som stuepige på et pensionat i Nøddebo

- hos hr. og fru Andersen på "Taarnborg". Jeg kunne godt lide at træffe mange mennesker. Hos Andersen i Nøddebo var jeg i cirka to år. De havde imidlertid købt et faldefærdigt pensionat, "Elleborg" i Ellekilde – så dér flyttede jeg med. Det var en streng sommer, mange gæster og det store hus at gøre rent. Der var lige købt en Nilfisk støvsuger, men den blev betjent af en voksen datter, som forestillede at hjælpe med værelserne. Hun nåede dog ikke langt. Jeg havde fri en eftermiddag om ugen, og blev lovet 10 kr, hvis jeg ville sløjfe de fire gange i en travl måned. Jeg har endnu ikke fået de 10 kr. Lønningen var også her 60 kr – og så lidt penge fra

Villa Elleborg i Ellekilde blev anvendt som pensionat fra 1887 til tyskerne beslaglagde bygningen i 1940. Pensionatet rummede ikke mindre end 25 værelser!

gæster.

Engang tabte jeg en bakke med fine kopper, dem måtte jeg erstatte. Men ellers har jeg kun gode minder om min tid på pensionatet, og blev længe ved med at have forbindelse med familien.

Jeg var i januar fyldt 16 år og var blevet ringforlovet med min fætter Poul Viggo Jensen fra Gøderup ved Roskilde. Nu kan jeg godt forstå, at folk syntes, at jeg var alt for ung til at binde mig. Det syntes jeg slet ikke, og både min mor og far fandt det helt i orden. Poul tjente nu på "Hellebjerggaard" i Villingerød og var der, til vi blev gift i april 1936.

Da "Elleborg" ikke var åben om vinteren, måtte jeg rejse. Jeg fik lidt løst arbejde, men blev ringet op fra Nødebo Kro, om jeg kunne og ville komme der igen. Så var jeg stuepige, men aldrig var jeg med til servering. Der var jo fast tjener. Den vinter fyldte jeg 18 år.

Bryllup med Poul

Min bror, Christian, skulle konfirmeres, og da jeg jo var forlovet, sagde mor, at vi skulle gifte os. De havde ikke råd til at holde flere gilder, og da det jo var familien der skulle med til det hele, skulle festerne slås sammen. Det var synd for Christian – han blev lidt tilsidesat.

Jeg var ikke opsat på at have eget hjem, men mine protester hjalp ikke. Mor har og altid været det stærkeste. Det var ellers talt om, at jeg skulle gå på husholdningsskole, men det fik jeg aldrig tid til. Det ville ellers

have være gavnligt.

Vi blev viet i Asminderød Kirke den 19. april 1936. Jeg var kun 18 år og 3 måneder og Poul var 23 år. Poul var i smoking, laksko og med nellike i knaphullet. Min kjole var hvid og hellang med posede ærmer. Brudebuketten var nelliker, og jeg havde langt slør og myrtekrans i håret. Det havde været godt, om jeg havde haft en brudepige til at bære sløret, for det hang fast i kokosløberen i kirken. Jeg var bange for at hele stadsen ville falde af. Men det gik godt nok. Fra denne dato begyndte et nyt kapitel i mit liv.

Enke som 19-årig

Mit første hjem som nygift var Endrupvej 14 i Fredensborg. Det var en ældre hus hos en enlig mand. 2 små stuer, lille gammeldags køkken, ikke indlagt vand – det skulle pumpes op i gården. WC var også i gården. Jeg lavede mad på primus. Den første jul gav mor os en and – mor opdrættede jo fjerkræ. Huslejen var 20 kr om måneden. Elektrisk lys var der dog i huset. Jeg havde formiddagsarbejde, og Poul kørte til Langesø Plantage ved Tikøb.

Efter et dejligt år i Fredensborg fik vi en 3 værelses med altan på Jespervej i Hillerød. Det var hos en ældre skomagerpar. De var så flinke, og vi fik hos dem, som var vi deres børn. Jeg fik lov at passe haven, og om søndagen tog de os tit med på tur i deres lille bil. I lejligheden var indlagt lys, gas og vand, men WC var også her i gården.

Her var også vaskehuset med gruekedel til at koge tøj i – og så ellers grubbe på vaskebrættet. Også i Hillerød fik jeg formiddagsplads. Så tjente jeg til huslejen, 30 kr om måneden. Poul havde arbejde hos en murermester.

Sidst på sommeren begyndte han at få det dårligt. Det kneb med at få luft og han havde spisebesvær. Han ville ikke gå til lægen, men engang der blev en pause i arbejdet, gik han dog til lægen, som omgående indlagde ham på Sankt Joseph Hospital i København. Det viste sig at være strubekræft. Meget hurtigt efter indlæggelsen blev han opereret, men skulle blive på hospitalet og på ny opereres. Han stod imidlertid ikke operationen igennem og døde uden at komme til bevidsthed. Jeg blev kaldt ind og var ved hans seng til det sidste. Min værtinde havde sat sig i forbindelse med hans far og to brødre, Johannes og Holger. Men de kom for sent. Inden jeg rejste hjem, havde jeg modtaget Pouls ejendele og bestilt kiste. Det var hårdt.

Poul døde den 1. december og blev begravet den 6. december 1937. Den 20. december ville han været blevet 25 år. Asminderød Kirke var igen rammen og graven var på Asminderød Kirkegård. Jeg var endnu ikke fyldt 20 år og ventede mit første barn, Poul Benny, som blev født 12. marts 1938. En ordentlig uddannelse havde jeg ikke, og min tilstand gjorde, at jeg ikke kunne tage arbejde.

Tiden som alenemor

Mine værtsfolk gav mig lov til at flytte i utide, og mor og far gav mig lov til at flytte hjem hos dem. Jeg fik den ene stue, møbler havde jeg jo rigeligt af, og jeg solgte spisestuen. Inden jul var alt ordnet, og jeg gik nu en trist og ukendt fremtid i møde. Mange kom og besøgte mig og gav hjælp til udstyr, seng og barnevogn. Fra en gård i Horserød, hvor min lillebror Christian, tjente, kom de med kombineret stol og legebord. Mor og far gjorde hvad de kunne for at trøste og hjælpe. Jordemoderen – fru Olsen fra Fredensborg – som jeg havde været til undersøgelse hos, havde jeg spurgt om det var muligt at komme på Rigshospitalet for at føde. Men hun svarede, at da jeg ikke var ugift, kunne jeg ikke blive indskrevet dér. I stedet blev jeg henvist til Esbønderup Sygehus. Det fandt jeg for langt væk og ukendt, så jeg sagde nej tak.

Lørdag den 12. marts fødte jeg en velskabt dreng. Fødslen gik så let og hurtigt, at mens jeg var ude af sengen, kom en stærk ve – og så pludselig lå der et barn på gulvet. Jordemoderen var ankommet, men var i køkkenet sammen med mor. De to fik travlt med at samle op og gøre rent, mens jeg sjokkede hen i sengen. Der lå jeg så en uges tid og blev vartet op. Lægen kom næste dag for at undersøge, om drengen havde taget skade af faldet, men alt var i skønneste orden.

Jeg var hjemme et par måneder og Poul Benny blev døbt den 8. maj. Jeg stod

selv med ham. Ingen fik at vide hvad navnet var, førend jeg i kirken sagde: Poul Benny Jensen. Min brudekjole var i dagens anledning kortet af og farvet sort.

Jeg havde nu gået 5 måneder hjemme og trængte til at tjene penge. Derfor fik jeg en formiddagsplads for sommeren i Veksebo. Derefter blev det til også en formiddagsplads, hvor jeg måtte have Poul Benny med. Han skulle jo ammes. Det var hos billedhugger Mogens Bøggild og hans kone Tony. De havde en lille pige Anna, 4 måneder ældre end Poul Benny. De boede i Fredensborg og jeg kørte altså den lange vej hver dag. Om vinteren måtte mor passe Poul Benny, hvilket både far og mor gerne gjorde. Det var jo på grund af meget sne, at jeg ikke kunne køre igennem.

Jeg var hos familien Bøggild fra august 1938 til marts 1940. Der var et meget stort hus at passe. Tony lavede maden, men ellers måtte jeg klare det andet. Det kunne tit blive hen på eftermiddagen, før jeg blev færdig, men så havde jeg jo ikke mere at gøre den dag. Jeg fik knap lov til at vaske babytøj. Mor ville skåne mig. Det havde ikke været nødvendigt. Jeg fejlede jo ikke noget, men mors indstilling var, at hun ville klare alt.

Husbestyrerinde i Borsholm

Til sidst blev det for meget for mig, sådan helt at blive umyndiggjort, så derfor satte jeg en annonce i avisen. Den lød sådan: "Ung enke søger husbestyrerindeplads hos håndværker eller lignende". Jeg ville

jo ikke være ved landbrug – men det kom til at gå anderledes. Der var mange tilbud, men ingen, der passede mig.

Så en dag kom en mand hjem og spurgte, om jeg var ledig. Det var jeg jo. Han havde en ejendom i nærheden af Hornbæk, sagde han. Det var godt nok på landet, men jeg sagde alligevel ja til at komme. Dagen efter kom han kørende med heste og vogn og det nødvendige, møbler, tøj, potteplanter m.v. blev læsset på vognen – og han kørte. Poul Benny og jeg kørte med rutebilen til Horneby og gik så resten af vejen. Det var den 6. marts 1940.

Vi kom og blev budt velkommen af den 34-årige ungarl, Peter Andersen. Hans husbestyrerinde skulle giftes og derfor manglede han en hushjælp. Foruden ejeren var en ung mand til hjælp i landbruget.

Ejendommen var bygget i 1934 og Peter købte den i 1937. Her var 21 tdr. land – et rigtigt parcelliststed, da jorden var udstykket fra en gård i Borsholm. Ejendommens navn var "Grønvang". Skønt det hele var ret nyt, var der ikke indlagt vand, lys eller nogen form for bekvemmelighed. Der var naturligvis kakkelovn og i det store køkken stod et gammelt komfur og en gruekedel i vaskerummet. At jeg skulle bære vand ind, tænde op i komfuret og ordne petroleumslamper fandt jeg helt naturligt. Sådan var der jo så mange, der havde det.

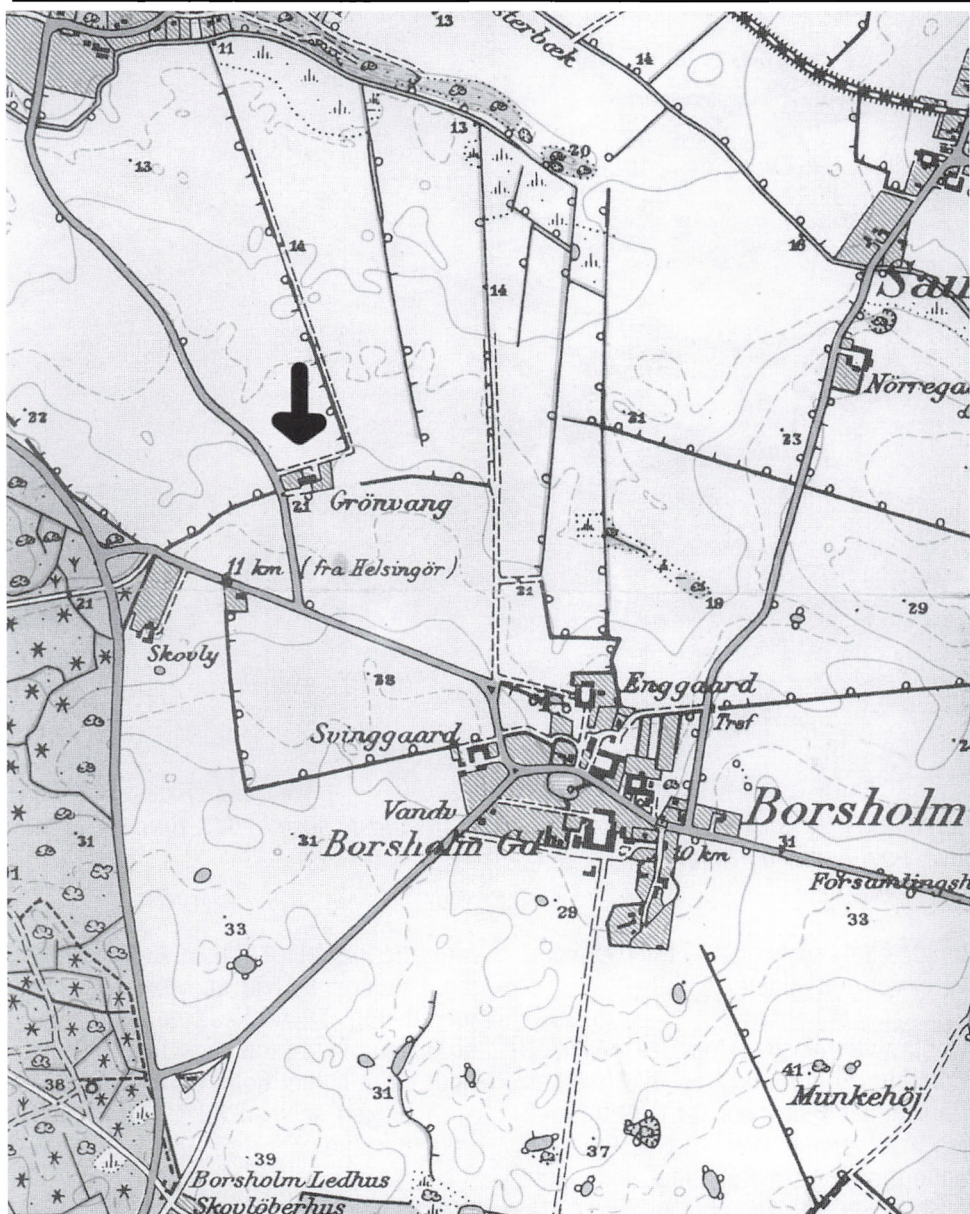
Parcelliststedet "Grønvang" ses her fra landevejen, der nu kaldes Havrevangsvej. Til­liggende var 11 ha - og ejendommen blev bygget i 1933, da Askerupgaard i Borsholm nedlagdes som landbrug efter en brand. Bygherre var gårdejer Otto Mathiassen på Munkhøjgaard, der kun kunne overtage Askehøvegaards jorder, såfremt et husmands­brug blev oprettet på en del af jordene. Byggeriet blev udført af tømrermester Julius Jensen i Saunte.

Poul Benny og jeg fik den store stue, og desuden var der 2 mindre værelser, nemlig en opholdsstue og soveværelse til hhv. Peter og til karlen. Midt i huset var en lang gang med trappe til loftet, som bl.a. blev brugt til kornopbevaring. Gården bestod af en stor bred bygning, hvor stuehuset lå på tværs sammenbygget med lade og stald. Det var et alsidigt landbrug med 2 heste, op til 15 køer og ungdyr, svin og høns. Hund og katte naturligvis, og der var anlagt en stor blomster- og frugthave og efterhånden blev der anlagt en alsidig urtehøve.

Sådan så mine omgivelser ud, da jeg begyndte min nye tilværelse, men meget forandrede sig i de følgende mange år, både ude og inde og med Poul Benny og mig selv.

Fra husbestyrerinde til husmoder

Skæbnen og Gud Amor drev sit spil med Peter og mig. Og vi blev enige om, at vi lige så godt kunne gifte os. Det skete så allerede efter fire måneders bekendtskab den 24. juli 1940. Det var ikke råd til noget stort bryllup, kun vores forældre og min bror blev indbudt. Peter

På dette kort, der sidst blev rettet i 1965, ses ejendommen "Grönvang" ved den indsatte pil. Selve Borsholm landsby ses længere mod sydøst.

Karen og Peter Andersen sammen med deres tre ældste børn i 1943. Børnene er f.v. Tove, Poul Benny og Henning.

havde ellers søskende – i alt 10, hvoraf Peter var den ældste.

Vi blev viet af sognefogeden på Tikøb Kommunekontor, og jeg fik hverken ring eller brudebuket. Middagen jeg serverede var kalvesteg og nougatfromage. Nu var jeg ikke husbestyrerinde, men husmoder.

I årenes løb blev det nødvendigt at

forandre forskelligt i huset. F.eks. kunne jeg i mange år leje en vaskemaskine for en dag. Så vaskede en nabokone og jeg sammen i mit vaskehus. Det gik godt indtil Møller holdt op med at køre – så fik jeg selv en lille "Ferm" med vridemaskine på.

Førhen når man slagtede, måtte man salte, ryge eller henkoge kødet, men så blev frostboksen opfundet, og jeg

var en af de første på egnen, der fik egen boks. Det var en stor lettelse bare at kunne pakke kødet ferskt. Men skinkerne og noget godt flæsk blev røget. Så var der længe til middagsmad og pålæg.

Besættelsestiden

Familien blev også forøget. I 1941 fødtes Henning, i 1942 Tove og i 1947 kom Erik og i 1957 Mogens. Men i april 1940 blev Danmark som bekendt besat af Tyskland. Besættelsen varede til 1945 og disse år ændrede totalt Danmark i forhold til, hvad vi ellers var vant til. Rationeringer, mørklægning overalt, møder og sammenkomster om aftenen var forbudt, og vi skulle altid have væres identitetskort med foto på os.

På landet mærkede vi ikke så meget til de "grønnes" tilstedeværelse og mangel på dagligdags fornødenheder. Os, der selv havde jord i større eller mindre omfang, dyrkede jo grøntsager, kartofler og blev opfindsomme i brugen af det forskellige.

Vi havde jo mælk og fløde, der kunne kærnes til smør, kartoffelmel fik vi af meledede kartofler, rugkerner blev ristet på panden til kaffe og the blev lavet af æbleblade. Frugt henkogtes eller tørredes alt efter kvalitet. Byg blev malet til mel på møllen til eget brug. Sukker klarede vi godt – vi fik mærker og mine små børn brugte ikke det hele. Havregrynsmærker fik vi på vores ferie børn. Garn af bomuld eller uld blev erstattet med cellulose – fremstillet af brændenælders taver.

Nyt stof var ikke til at fremskaffe for

almindelige mennesker. Babyudstyr fik man igennem jordemoderen, men sikke noget!. Vi med små børn, var glade hvis nogen gav noget brugt tøj, som kunne omsyes. Mor var dygtig til at strikke til os alle og til at skaffe stof.

De københavnske skoler gjorde meget for at få børn ud på landet i sommerferierne. Vi modtog således hver sommer en eller to og flere af dem havde vi forbindelse med mange år efter.

Det blev jo umuligt at rejse rundt og slet ikke over grænserne – så vi modtog i mange år ægtepar fra byen. Vi havde ikke megen luksus at byde på, men det forlangte de heller ikke. De deltog i vores daglige måltider og gav gerne en hånd med i arbejdet, altså det lettere, som at plukke bær. Og så boede vi jo så dejligt nær skov og vand.

Vi klarede os helt godt om sommeren. Men vintrene var i disse år med streng frost og meget sne. Brændsel var det småt med. Man brugte tørv, som gav meget aske. I køkkenet var der ikke rart at være. Væggene var beklædt med is. Husets midterste stue blev brugt til ophold for os alle. Her var nemlig opsat en lille brændeovn, hvorpå maden blev kogt – og som samtidig gav varme. Hennings første år måtte han tilbringe i sengen, for det var for koldt at kravle på gulvet. Bleer og små bukser blev hængt på snor på tværs igennem stuen natten over.

De såkaldte husmandsrejser var en væsentlig del af husmandsforeningernes virke. Her fik både de mandlige og de kvindelige medlemmer mulighed for at opleve andre dele af Danmark samt komme på besøg hos ligestillede. Her er en gruppe på besøg på "Grønvang" i juli 1953.

Peters foreningsarbejde

I februar 1942 blev "Borsholm Forsamlingshus" indviet. Det var en nedlagt skole – nu gik egnens børn i skole i Nygaard eller Hornbæk Skoler.

Der blev valgt bestyrelse til at arrangere møder, baller og fester af mange slags. Her i styrelsen var Peter i 11 år. Dette var årsagen til, at vi kom til at kende en masse mennesker på forskellig måde. Der blev bl.a. oprettet et sangkor "Hedelærken", hvor jeg var ivrig deltager – indtil det blev opløst p.g.a. dirigentens bortrejse. Igennem mange år blev der også opført en dilettantforestilling, hvori vi

begge deltog. Jeg var med 7 gange. Om sommeren spillede på friluftsscene og om vinteren inde i salen.

Peter var formand for Tikøb Nordre Husmandsforening i perioden 1946-56. Derefter blev han formand for Helsingørkredsen, og det bevirkede at han blev indvalgt i Frederiksborg Amts Husmandsforeningers bestyrelse – og senere formand i 9 år indtil 1969. Det medførte endvidere, at han blev medlem af styrelsen i de Samvirkende Sjællandske Husmandsforeninger med mødested på "Axelborg" i København. Derfor måtte han flere gange om året til København og

Parcellist eller husmand Peter Andersen (1906-69), var ejer af "Grønvang" fra 1937 til sin død.

engang imellem kom vi koner med, når der blev indbudt til middag på restaurant eller til en teaterforestilling. Hvert fjerde år blev hele hovedbestyrelsen med ledsagere indbudt til nogle dages rejse f.eks. til Bornholm, Nordjylland og lignende. Peter var også i mange år tilsynsførende for statshusmandsbrug - sammen med to andre.

En ægte husmand

Peter var en velagtet og respekteret mand og regnedes af mange på

egnen ved Hornbæk for en foregangsmand indenfor landbrug. Hvervet som formand gjorde, at han skulle deltage i store arrangementer, fødselsdage, jubilæer – både privat og som repræsentant for amtet. De store arrangementer kunne dengang samle 300-400 mennesker, når der f.eks. var indbudt kendte talere.

Det skete også flere gange, at de kom gæster på studietur til "Grønvang". Det kunne være egnens beboere, unge landmænd, men også tit folk fra fremmede lande. Fra "Den Internationale Højskole" i Helsingør kom elever, og vi modtog også københavnske elever, der ville ud i praktik i en uge. Tilligemed havde vi en stor familie og vennekreds – så huset var derfor ofte fuldt af gæster.

Mit eget foreningsarbejde

Jeg var selv medlem i den lokale husmandsforening og i 1952 kom jeg ind i bestyrelsen for husholdningsafdelingen. Efter 10 år og som næstformand, blev jeg valgt til formand i Helsingørkredsen. Det førte automatisk til, at jeg også kom ind i Frederiksborg Amts Husholdningsudvalg. Her var jeg sekretær og nåede også at være formand for halvdelen af amtet. Foruden at føre protokol, skrev jeg beretninger og omtaler fra møder og andet og

sendte det ind til medlemsbladet "Landbrugsmagasinet".

At være med i foreningsarbejdet førte til, at jeg fik lært en masse mennesker at kende ved at deltage i mange og forskellige møder. Det gav også mulighed for at rejse på studietur også i flere dage. I mange år var det fast, at jeg og mange her fra egnen kørte til Høng Husmandsskole til 4-dages kursus. To gange har jeg ledet 4 dages rejse her på egnen for omkring 24 husmandskoner fra alle dele af Danmark. De skulle se, hvad vi her omkring har af seværdigheder. Jeg har også arrangeret 4-dages kurser på Nygaard Skole, og arrangeret julemøde samme sted.

I nogle år havde vi om vinteren 4-H for børn mellem 10 og 14 år. De fire H'er står for Hoved, Hånd, Hjerte og Helbred. Idéen kom oprindeligt fra Amerika og bredte sig over hele Danmark. Børnene i klubben kan vælge hvilken slags hobby de vil deltage i. Om vinteren var husholdning, syning og forskelligt håndarbejde særligt aktuelt. Om sommeren dyrkedes haver og mange børn havde husdyr, som de passede hele året. Børnene skulle skrive rapport om deres hobby og de fleste lagde et stort arbejde i det. Som afslutning på en sæson festedes, mapperne blev bedømt og præmier uddelt. Om sommeren arrangeredes stævner for flere forskellige klubber – det var altid festligt at være med.

Ved Husholdningsudvalgets julemøde, der som nævnt blev afholdt på Nygaard Skole, og som ofte samlede over 100 deltagere, optrådte 4-H børnene med sang, sketches og Lucia-optog. Forud for mødet mødtes jeg med børnene på skolen, hvor vi øvede sangene og salmerne. Det var dejligt at have med disse børn at gøre.

I alt var jeg i bestyrelse og formand i 30 år, og blev efterfølgende udnævnt til æresmedlem.

De sidste år på "Grønvang"

I 1965 kunne vi fejre sølvbryllup, men allerede i slutningen af 1967 begyndte Peter at blive sløj. Desværre tog lægen det alt for let og gav blot lidt medicin. I februar 1968 blev han indlagt og opereret for kræft – men herefter var kræfterne små. Det blev derfor hurtigt for strengt at arbejde med køer – og hele stalden blev bygget om til grise. Op til 100 pattegrise, fedesvin og grisesøer. Det var lettere at klare, men det var tydeligt, at Peter fortsat var syg.

Vi bestemte da, at vi nok måtte sælge "Grønvang" og så finde et mindre hus. En ejendomshandler kom og snakkede med os om salg og pris m.v. Men ak! Det skete den sidste dag Peter levede. Han døde om natten til den 29. marts 1969 – knapt 63 år gammel.

Det blev en meget stor begravelse fra Hornbæk Kirke. Fem faner fra forskellige husmandsforeninger i amtet viste Peter den sidste ære. Kirken var stopfuld og

Karen Andersen fotograferet i slutningen af 1980'erne.

omkring 100 deltog i det efterfølgende kaffebord på "Pension Friis".

For anden gang havde jeg mistet min mand. De tre ældste børn var gifte og med familie, men vores yngste søn, Mogens, var kun 12 år – og skulle jo fortsætte i Hornbæk Skole. Og hvad skulle jeg selv tage mig til? Jeg var jo ikke dygtig nok og havde ikke lyst til at drive ejendommen videre selv.

Ejendommen var jo også sat til salg – og der var mange, der gerne ville købe, men hos nogle manglede pengene og andre prøvede at presse prisen til det umulige. Men endelig blev det bestemt, at en datter fra Borsholmgaarden, Kirsten Seidenfaden, skulle overtage "Grønvang". Prisen blev fastsat til 335.000 kr, og selvom overtagelsen

blev sat til den 11. juni så skulle jo blive til august. Der var jo meget, der skulle ordnes og som tog tid. I stalden var mange grise, nogle søer og tre kvier.

Naboer hjalp med marken og var gode nabo, Frede Jensen på "Skovly", trådte hjælpende til fra første dag. Han gjorde alt i orden med dyrene, sørgede for at fodre og melde grisene til slagteriet. Jeg kunne også sælge lidt korn m.v., så jeg havde lidt penge i denne tid.

Et nyt liv i Horneby

Men nu måtte jeg også prøve at finde et hus at bo i. Det skulle være i omegnen af Hornbæk og sidst i april hørte jeg om et lille hus i Horneby, hvor der boede en enlig mand, der snart skulle flytte. Huset blev købt for 180.000 kr med overtagelse fra den 11. juni. Nu vidste Mogens og jeg hvor vi skulle bo. Men hvad skulle jeg tjene penge ved? Jeg søgte Tikøb Kommunes Socialudvalg om at blive husmoderafløser – og efter få dage fik jeg ansættelse. Det har nok hjulpet, at flere i udvalget kendte mig.

Den 5. maj begyndte jeg så på mit nye job. Jeg var husmoderafløser i 1½ år – så blev jeg fast hjemmehjælper og det var jeg meget glad for. Mor var meget hos os, og hjalp med at gøre huset rent m.v. Men det var med blandede følelser og sindet fuldt af store og små minder, at jeg forlod "Grønvang" den 24. juli 1969. Det var på 29-årsdagen for Peters og mit bryllup.

Jens Thomassens erindringer fra Snekkersten i 1860'erne

Jens Thomassen fortalte i 1927 sine erindringer til Anders Uhrskov, der udgav dem i en bog "To gamle fortæller". Kjeld Damgaard har fundet følgende uddrag af de gamle erindringer – som omhandler hverdag og fest i Snekkersten fra omkring 1860 og fremefter.

Jeg er født i Snekkersten den 11. marts 1852 og jeg var eneste barn. Man siger jo "at ene barn er bedre end ene hest", men det har jeg aldrig erfaret. Jeg var en fremmed i mit eget hjem. Det var en løjerlig kærlighed, der var mellem mine forældre; de havde giftet sig, fordi de trængte til hinandens hjælp. De blev sent gift og havde derfor glemt, hvordan det var at være barn. Udtrykket kærlighed har jeg aldrig lært at kende hjemme. Virkelig kærlighed er jo også noget sjældent. Det er højt hævet over menneskelige begreber, kærligheden søger ikke sit eget, som der står i skriften.

I Snekkersten levede også min fader, bedstefader og oldefader. De var alle fiskere, hvilket også er blevet min og min ældste søns lod. Min bedstefader,

Thomas Andresen, overtog et kongen tilhørende fæstehus med tilhørende ¼ fiskestade. I dette hus, der i 1860 tilligemed stadenparten købtes af min fader, Anders Thomassen, er han og to brødre, samt jeg og mine børn alle fødte.

Da Snekkersten på den tid næsten var barnløs (vi var kun fire jævnaldrende drenge, der tilmed boede langt fra hverandre), kendte jeg ikke meget til at lege. Derimod lærte jeg tidligt at arbejde. Om sommeren satte min fader rødspættegarn, forår og efterår samt til dels vinter: flynder-, skrubbe-, torskemakrel og sildegarn (næringer). Det første, jeg lærte, var at lynne op, d.v.s. plukke synkestenene af garnene, og om vinteraftenerne at fylde bindenålene. Jeg tror ikke, jeg var meget over tre år dengang. I 4 års alderen blev jeg sendt i skole. En enke og hendes datter lærte os at læse og skrive og passede så på os, til vore mødre kom fra byen, fiskekonerne solgte selv fangsten i Helsingør,

Skoletiden

Da jeg blev 6 år, kom jeg i en skole, oprettet af en forhenværende Peter

Jens Thomassen er her fotograferet i starten af 1870'erne medens han var marinesoldat på korvetten "Dagmar".

Petersen, der havde flere døtre, der underviste pigebørnene i håndarbejde og en broder (mislykket student), der sammen med ham selv lærte os drenge at regne, læse og skrive, de større tillige

fædrelandshistorie og geografi m.m.

7 år gammel blev jeg sat i kommuneskolen – da Petersen tog en betaling af 1 mark om ugen (= 33 øre). Hos fru Schertiger gav vi kun 4 skilling. I kommuneskolen var der en lærer Broust, der ikke kunne regne selv, næppe nok skrive og læse, og selvfølgelig glemte jeg snart mere af det, jeg havde lært, end jeg lærte i de to ugedage (tre om vinteren), som skolepligten fordrede.

Så tog min fader, der ret velstillet, mig ud af skolen og satte mig i Helsingør Borgerskole. Betalingen var 5 Mark og 4 Skilling månedlig. Jeg udmærkede mig således, at jeg i reglen var duks i alle klasserne, mærkeligt nok, da min fader virkelig ikke opmuntrede

mig. Geografi, natur-, verdens- og fædrelandshistorie mente han, at jeg ikke behøvede at læse på, da jeg ikke skulle være "naturfusker". Ofte brugte han dette ord som skældsord, når jeg

Jens Thomassen gik i en periode i Snekkersten Skole, medens enelæreren hed Knud Broust. Det var ingen succes - efter Jens Thomassens beretning at dømmе. Knud Henrik Broust (1800-1869) var egentlig beskæftiget ved handel, men dimitterede fra Jonstrup i 1834. I 1851 blev han enelærer ved skolen i Snekkersten, men måtte i 1864 tage sin afsked p.g.a. sygdom. Den gamle skole i Snekkersten - kaldet "Lerskolen" ses her på et foto fra 1919. Hovedbygningen, der lå på nuværende Parkvej, blev revet ned i 1960'erne.

lærer, der af og til tog os med ud at botanisere, hvilket jeg elskede, men oftest fik jeg ordre af min strenge fader om at komme hjem og "bestille noget i stedet for at gå på lystture".

Da jeg var 12 år gammel, døde min moder. Siden hørte jeg aldrig et kærligt ord i hjemmet.

O, hvor det pinte mig, da jeg skulle ud af skolen, det eneste sted, hvor jeg havde følt kærlighed og venlighed. Ved min tvungne konfirmation, hvortil vi gik, bad jeg min fader om at give mig et eksemplar af Rostrups "Vejledning i den danske Flora". Han svarede: "Nej, vi har andet at bestille end at plukke blomster." Siden har jeg aldrig bedt min fader om noget.

Min bedstefader

Min bedstefader, der var hos min fader, talte aldrig et venligt ord til min fader. Bedstefader kaldte fader for "Vorherre". Fader svarede ham sjældent og i hvert fald dårligt så højt, at han kunne høre det. Bedstefader var jo noget tunghør.

Min Bedstefars fader var vist sæsonfisker, han gik og tiggede om vinteren. Bedstefader overtog et livsfæste med tilhørende stude efter en gammel kone og skulle så formodentlig forsørge hende. Dette hus, som jeg nu bor i, har tilhørt min farbror, hvorefter jeg fik det, og samtidig overdrog jeg familiehuset, hvor min fader og bedstefader havde

betragtede et sjældent eksemplar af en fisk eller sødyr, blomst, urt eller forstening. Vi havde i skolen en rar

Jens Thomassens far, Anders Thomassen, var også fisker i Snekkersten. Han var født i 1815 og gift med Ane Hellesen (f. 1821),

boet, til min søn Thomas Thomassen. Da farbror fik huset, spøgede det. Det var Ole Bonde, som gik og slæbte med sække, de mente det var stjålet gods fra skibene, han gik og rodede med, farbror hørte ham ikke, jeg har heller

aldrig hørt ham. Enten er han forsvunden, eller, hvad jeg snarere tror, det har været rotter og mus, og dem har vi ingen af.

Overtro

Min oldefar så engang en gloende so, der stod ude i vejen, min bedstefader stod ved siden af og ladede sit vand. Så tog faderen ham bag i bukserne og trak ham ind, men han sagde ikke noget, det måtte man ikke, når man havde set sådant noget, før man havde sovet. Dagen efter spurgte bedstefader: "Hvad gik der af jer i går?" – "Ih, så du det da ikke? Der stod en so, der var helt gloende over det hele". "Gu gore der ej, det var månen, der skinnede i en vandpyt".

Bedstefader var ikke overtroisk, han troede nærmest ingenting, der

var vist noget af en gammel nordisk hedning i ham. Han var meget kraftig; da han var firs år kunne han se uden briller, han havde brugt dem, da han var nogle og halvfjerds, men nu behøvede han dem ikke mere.

Det var i denne ejendom på Strandvejen 154 i Snekkersten, at Jens Thomassen voksede op, og som han i en kort periode også ejede efter sin far. Men huset havde da været i familiens eje eller fæste gennem mindst siden 1773. Endnu ejes huset af slægten Thomsen - som familien Thomassens efterkommere kalder sig i dag. (Foto: 2001)

Hadde kendt 9 konger!

Fiskerne var drilske. Landliggerne tror, fiskerne skal holde lyset for dem, men det ender nu og da med, at de selv får brændt fingrene. Jeg stod og tjærede en båd – jeg var vel omkring 14 år – da der kom to og talte højrosted sammen. Det var unge Rosenkilde og en anden, som viste sig at være gamle Rosenkilde. "Så", sagde unge Rosenkilde, "nu skal jeg præsentere dig for en rigtig gammel original af en fisker, men du må ikke blive fornærmet, for han siger "du" til alle". Så kom de hen til ham, og unge Rosenkilde sagde: "God

dag, Thomas Andresen", "God dag, min pog", svarede bedstefader. "Her kan jeg præsentere Dem for min far". Den gamle hilste på ham, og så sagde gamle Rosenkilde: "Jeg kommer lige fra Paris, Thomas Andresen", "Så-å, hvad ville du gamle tosse gøre der?" "Å, jo, der var jo meget at se..." og så beskrev han en del af Paris' herligheder. Så svarede bedstefader, idet han kløede sig i nakken: "Ja, hvis du rejser derhen igen, så må du sige mig til, så følger jeg måske med". Han var da mindst 86 år. Det morede gamle Rosenkilde meget. I samtalens løb spurgte han,

hvor gammel Thomas Andresen var. "Det sku' du bare vide – nej rotterne har ædt min døbeseddél, men jeg kan da personlig huske ni danske konger." Det fandt Rosenkilde umuligt og bad ham om at regne dem op. "Jo, der er Kristian den niende, Frederik den syvende, Kristian den ottende, Frederik den sjette, Kristian den syvende og så Ruder Konge, Hjerter Konge, Klør Konge og Spar Konge". "Ja-a, når De regner de fire til" – "Ja, dem kender jeg s'gu bedst!"

Jo, min bedstefader var en durkdreven gammel rad. Sådan kom engang denne kongelige fiskemester, som han kaldte sig, herud og ville lære fiskerne at fiske. Avertering var ikke kendt dengang. Så kom denne Krøyer en dag, da han så bedstefader stå op af et træ og sole sig. "Vil De og andre fiskere ikke komme hen i kroen i aften, jeg vil gerne fortælle Dem noget", sagde Krøyer. "Med forlov at spørge, er De Komediantspiller?" var bedstefaders svar. Men Krøyer blev vred.

Øge- og tilnavne

Et træk af den nordsjællandske almue, der ikke blot er almindeligt blandt fiskere og søfolk, men også blandt håndværkere, arbejdere og bønder, er den skik eller uskik at give hverandre øge- eller tilnavne, men medens bønderne tager det ilde op at nævnes ved dem, antager fiskerne dem ofte selv og lyder dem ligeså gerne som deres døbenavne.

Sådanne navne kan ofte nedarves gennem flere slægtled og blive til et familienavn, hvis første oprindelse er glemt for længe siden, f.eks. majorerne, kaptajnerne og Admiralen, (alle fra Sletten, den sidste slægt er uddød), men det kan også være stednavne for tilflyttede som: Kullen, Skotte, Hvebo, Raabo, Tisvilde, Bakkebølle o.l.

Ofte er det rent meningsløst vrøvl, og stundom kan det hentyde til en begivenhed i vedkommendes liv, en legemesfejl, en vane og lignende. En ung mand med en meget rank holdning kaldtes for Stoltenstein. Andre kaldtes: Simon Haneben, Schandorff, Drachmann, Reumert o.fl.

Om katte, pandekager og gravsøer

Gillelejerne kaldte vi for kineserne. De solgte kartofler og regnedes ikke for rigtige fiskere, de havde alle noget jord; ofte sejlede de med fragt. Hornbækkerne kaldte vi for bjørne. De havde været langt til søs, og når de kom hjem og var trætte af at sejle, så overtog de deres forældres huse. Nu har hornbækkerne kuttere, og nu er de stolte og har det bedre end andre; nu har de også fået havn, men det havde de ikke dengang. Aalsgaardene kaldte de kattene, og snekkerstenerne blev kaldt for pandekagerne. Folk her fra Snekkersten gik aldrig med sydvest, det gjorde derimod alle de andre. Snekkerstenerne gik med en flad hat, deraf navnet pandekagerne.

Sletteboerne kaldtes for gravsøerne, skotterupperne regnedes slet ikke for noget, men de gamle drillede dem og sagde, at

skotterupperne var snekkerstenernes horeunger. Humlebækkerne havde ikke noget særligt navn, de drev ikke noget fiskeri, men sejlede meget med tørv til København. De fleste af dem var småskippere. Raageleje og Tisvildeleje var bekendte, da mange karle indvandrede til Snekkersten derfra, men lejerne vest for var ukendt land, og Lynæs, Hundested og de øvrige lejers beboere kaldtes under et Oddeboere (udtaltes Otteboere), navnet stammer fra Sjællands Odde. Lars Rytter kom fra Lynæs, og han kaldtes Lars Oddebo, men han havde såmænd aldrig sat sin fod på Odden. Ingen kendte folk derinde fra.

Sprogbruget i Snekkersten

Børnebenævnelsen fra 1-8 år var poge og tøser, fra 8-9 til 20-21 drenge og piger. Derefter kaldtes ugifte mandfolk karle, hvis de var tjenende, hvorimod de, der blev i hjemmene, ofte blev kaldt poge og tøser til deres dødsdag, for så vidt de ikke giftede dem, f.eks. Jørgen Lars's Poge, tre ugifte sønner af Jørgen Larsen, der blev 70-80 år. Jans poge og tøser, Ole Niels' poge og tøser, der alle var gamle, hvorimod de gifte blev nævnede med Jørgen Lars' Lars, Jørgen Lars' Jens og så fremdeles. Stundom fik man bedstefaderens navn, f.eks. Hans Helles Hans, hvis bedstefader hed Hans Hellesen og faderen Lars Hansen, Ole Kullens Poge, hvis fader var Anders Olsen med tilnavnet Kullen, medens bedstefaderen hed Ole Andersen Kullen, Ole Skottes Ole, Faderens navn var Anders Olsen, bedstefaderens Ole

Andersen Skotte.

Nogle ejendommelige navne på genstande, som man ikke vidste noget bestemt navn på, var f.eks. himpegimpe eller diksbasse. Man kunne spørge (og gør endnu): Hvad bruger du sådan en himpegimpe til? Eller: Hvad er det for en diksbasse eller hamsegamse eller pikkelurius? At lede meget ivrigt og omhyggeligt kaldtes at futtresere.

Om en hund, der løb gennem garnet, kunne man sige: "Han løb durkundbang igennem det". Hovanddrag. betegnede en mere skæbnsvanger bevægelse, f.eks. "Skibet slæbte ankeret hovanddrag igennem garnet". Disse udtryk brugtes ikke til hverdags, men kun i fortælleform. Kopsese betød vælte: "Der kopsesede pøsen". At håndgubbes var at give hinanden hånden fortroligt og ivrigt: "Ja, de håndgubbedes og alting".

Et skib under sejl siger de hun til, det samme gør de også om en båd og om vinden – "Hun går godt" – "Hun blæser hårdt". I sømandssproget er de fleste benævnelser, skibenes navne er næsten altid kvindenavne, for så vidt de har navn efter mennesker.

Vi siger op til København, og deroppe d.v.s. i København, op til d. v.s. mod strømmen. I København siger vi ned til Helsingør, medens indfødte københavnere i reglen betegner nordefter som op, her siger vi ind til Helsingør.

En farbror til Jens Thomassen, Henrik Thomassen, købte i 1847 ejendommen "Sømandshvile" på Strandvejen 140 i Snekkersten. I 1893 overtog Jens Thomassen "Sømandshvile" og i dag ejes ejendommen fortsat af oldebørn til Jens Thomassen. Billedet her er taget i forbindelse med en børnefødselsdag i 1880'erne.

Fiskeriet

Alle slags garn sættes altid ud om styrbord, d.v.s. i højre side, ål regnes ikke til fisk, og ruser sættes i reglen om bagbord (til venstre). Om det står i forbindelse med herrens ord til fiskerne i biblen: "Kaster garnet ud i højre side", ved jeg ikke. Når man spurgte ældre om råd, angående hvor man skulle sætte garnet ud, svarede de gerne: "Leder, så skulle I finde banker". Det var en fordrejelse af: "Leder, så skulle I finde, banker, så..."

Når man sejlede ud med redskaber, måtte man aldrig sidde på garnene og spise, da sælhundene i så fald ville plyndre garnene for fangsten. Meget uheldigt var det at blive gantet af gøgen, d.v.s. høre dens kukken fastende. Ligeså at møde en grå kat, en hvid hest og visse mennesker, som man af erfaring vidste, at det ikke var godt at møde. At tilønske "lykkelig rejse", "godt udbytte" og lignende bliver endnu den dag i dag taget meget ilde op, da det er uheldigt.

”Klar morgen giver grå dag”, siger fiskerne. Når det er tåge, er det godt at vende en strømpe eller et andet klædningsstykke, da man så ikke bliver vildfarende. Når man stener eller bøde garn, må man ikke skræve over garnet (det er mange københavnere blevet skældt ud for), da fiskerne så vil gå over garnet, man må altid hellere træde på det.

Det er ikke godt at fløjte om morgenen tidligt eller synge om aftenen. 13-tallet regnes nu i almindelighed for et heldigt tal. Tidligere var det det omvendte. Når man sælger sin første fangst, efter at fiskeriet er begyndt, må man ikke sælge den for lige penge, det er uheldigt, heller ikke må man give den væk.

Møderne i Ligkassen

Fællesfester afholdtes kun, når man havde haft en stranding, og bjergelønnen skulle ”byttes”. Enhver familiefader fik en lige stor part, kun strandfogeden fik to parter. Ved sådanne møder, der altid afholdtes i kroerne, blev drukket en del brændevin og punch, hvorfor de ofte endte med slagsmål. Foruden dette havde man på Snekkersten Ligkassens møder 3. pinsedag og 1. november. På det ene af disse, hvor alle mandlige medlemmer under mulkt var forpligtede til at møde, valgtes for et år en oldermænd til at bestyre kassen. Han var enevældig hersker, men havde ret til at udnævne til medhjælp to bisiddere, der efter kassens love skulle udføre alt arbejde kassen vedrørende, som pålagdes dem

af oldermænd, bl.a. hvis denne ikke var skrivekyndig, føre protokollen og regnskabet. Ved oldermændsskiftet var der ofte stort gilde, hvor den fungerende oldermænd bestemte det, i reglen var det i hans hjem.

Denne kasse, der rimeligvis er stiftet omkring 1711, har en lovparagraf, der pålægger oldermænd at ”tractere samptlige Medlemmer med en half Tønde Godtøl, 6 Potter Brændevin og Piber og Tobak”. Ved dette gilde gik det muntert til, da oldermænd i reglen, for egen regning, traktede med mad og æbleskiver, så muntert, at man havde en paragraf, der forbød kiv og slagsmål ved mødet under en mulkt af 3 mark (en krone). Drikkevarerne og tobakken godtgjorde kassen ham med – fra først af intet – senere 4 og sidst 6 rigsdaler. Disse gilder er for længst afskaffede.

Selskabeligheden

Selskabeligheden var indskrænket til familierne, men da man som regel kun giftede sig med bysbørn, fulgte deraf, at de fleste fiskerlejer repræsenteredes af medlemmer af 2-3 familier, der endog var fjerntbeslægtede indbyrdes. Af familiefesterne var begravelserne ubetinget de største og kostbareste. Bryllupper og barselsgilder (barnedåb) var langt mindre, indtil dem blev kun indbudt den allernærmeste familie. Barnedåb var i det hele en fest, som ikke toges så højtideligt. Man hørte (og hører endnu) udtalelser som: ”Ja, det er jo en gammel skik, men man kunne ligeså godt døbe en katteklipping”. Nu betragtes dåben

Beboere og landligere foran "Sømandshvile" en sommerdag omkring 1910. I forgrunden ses fisker Jens Thomassen, der er i færd med at stene garn, medens sønnen Johannes ser på. På bænken med hvidt forklæde ses hustruen Petronille. Længst til højre Olga - den datter, der senere overtog huset. De øvrige på billedet er landligerfamilien, der hed Stamm - sønnen Ivan (1888-1963) blev senere politidirektør i København.

af mange som en tvangsindmeldelse i folke- eller statskirken uden nogen religiøs betydning. Derimod er det en temmelig udbredt mening, at når et barn ikke vil trives, kan det hjælpe at lade det døbe. Af anden overtro kan nævnes: En dreng skulle altid døbes før en pige, da drengen ellers blev skægløs og pigen skægget. Det overholdes endnu. Når barnet vrælede under ceremonien, kom

det til at synge, ellers ikke. Min gudmoder (ståmoder) fortalte mig, mens jeg var barn, at jeg ville komme til at synge "thi hun havde læst over mig, medens hun stod med mig". Nå, sangstemme fik jeg; om det var derfor, ved jeg ikke. Ståmoderen skulle betale vognen, der var ca 1½ mil til kirken. Huepigen gav barnet en sølvbarneske. De mandlige faddere havde ingen forpligtelser, men

gav dog stundom en pengegave. I øvrigt barselsgildet blot i frokost og middag i hjemmet samt lidt forplejning i Tikøb Kro. Meget sjældent aftengilde.

Bryllupperne var i ældre tider noget større. Fra morgen rejstes 2 stænger med flag på (flagstænger kendtes ikke), et på hver side af indkørslen. Brudefolkene tog i reglen alene til kirken. Om aftenen samledes den nærmeste familie til en aftensmåltid, der afsluttedes med puncheboller og visesang, sjældent kortspil og aldrig om penge. Jeg erindrer kun et tilfælde, hvor der blev danset.

Begravelsesfesterne

De største fester udfoldedes ved begravelser. Til disse hørte en bedemand og en bedepige, der ikke måtte tages af den nærmeste familie, Den første indbød på familiens vegne hr. NN (der blev aldrig indbudt mere end en mand fra hvert hus) til at komme kl 9, spise frokost og følge afdøde til jorden samt efter begravelsen følge med hjem og spise til middag. Dette skete flere dage forud, for at følget kunne få tid til at leje vogne. Bedepigen indbød dagen før begravelsen kvinderne til "i aften at komme og lægge liget i kiste".

Kistelægningen bestod i, at man drak at utal af kopper kaffe – stundom fik man vin og kager – og så passiarede man til ofte langt ud på natten. På begravelsesdagen mødte så de indbudte, mændene med høje hatte og pligtmæssig alvorlige ansigter. De blev bænkedede af bedemanden, hvis opgave det var at fylde snapseglassene, øllet serveredes i store kruse. Bordene var

besatte med kogt røget skinke, smør, brød og forskelligt pålæg. Ligkassens medlemmer havde under en mulkt af 3 mark pligt til at møde i foreskrevne uniform – spidskjole, knæbukser med sølvspænder og sølvspænder på skoene; denne dragt, der kun brugtes ved begravelse, var dog gået af brug før min tid. Ved ellevetiden satte ligetoget sig i bevægelse. Liget blev båret gennem lejet og sat på vognen ved den første tværvej, der førte til Tikøb. Ved ankomsten hertil blev liget enten sat ind i kirken eller båret en gang rundt om denne til graven. Når begravelsen var forbi, samledes følget i TikøbKro, hvor vognene stod, men da kvinderne derhjemme skulle have varm mad færdig til følget, måtte ingen køre fra Tikøb Kro før ligvognen. Følgelig måtte man nyde noget, og da man havde fået mad nok, gik det fornemmeligt ud over de våde varer, der ofte satte en del i alt for godt humør til lejligheden. Gennem skovene lød fra vognene lystige sange og råb, der dog dæmpedes af de mere besindige ud for beboede steder og forstummede ved hjemkomsten.

En ældgammel arrig pebermø

Jeg mindes fra min barndom to sådanne artider, som de kaldtes, der varede omtrent et døgn hver. Det ene fattigt, det andet ret velstillet.

Den første var over en ældgammel arrig, trættekær og grim pebermø, der havde været til huse hos sin broder og hans hustru, hvilke begge hun overlevede og arvede. Huset var et livsfæstehus og

Petronille og Jens Thomassen fotograferet på deres ældre dage foran huset på Strandvejen i Snekkersten. Petronille var født Jensen i 1851 som datter af smeden i Tibberup.

de øvrige ejendele ikke meget værd, men da snekkerstenerne ikke tillod, at nogen af deres "indfødte gamle" kom under søgnefororg, blev der stadig bragt hende mad, lidt pleje og tilsyn af nærmere og fjernere slægtinge (d.v.s. hele fiskerlejet). Og takken, hun gav for det, bestod i reglen i skændsord og forbandelser. Hun var altså ikke "elsket og savnet", da hun omsider døde. Begravelsen var god nok. Følget fik frokost med tilhørende brændevin og øl. Efter hjemkomsten fra Tikøb Kirke (og Kro) opvartedes med risengrød og sødt øl, klipfisk med sennep og kartofler samt snaps. Grøden serveredes i store fade med et smørhul i midten, hvortil så

mange, som kunne komme til, vekselvis stak. Måltidet foregik under skæmt og løjer, idet det stadig gentoges: "Her var jo ingen grund til sorg!" Efter cirka 1 times pusterum samledes man atter for at drikke kaffe, og derefter fortsattes med mad, kaffeKnægte, rom, brændevin, punch, tobaksrygning og – sang. Bl.a. lød flere gange i nattens løb en vise: "Om hundrede år er alting glemt".

Et ligkassemedlems begravelse

I det andet tilfælde, hvor der var tre gifte sønner, og afdøde var en gammel mand (84 år), medlem af Ligkassen, var følget langt større. Retterne var forskellige stege, vine, kager til kaffen, og der var sølvservice, der var ingen sang, men ellers var drikkeriet det samme. Jeg fungerede som øltapper og lagde mærke til hen på aftenen, der tilbragtes med afvekslende at spise kogt røget skinke med sennep og snaps, drikke kaffe med rom eller punch og ryge tobak af lange hollandske kridtpiber, der tilligemed tobakskardusen af mærket "Blaamand" og "Rødt G" stod på bordet, at de bankede piberne ud på koppen eller tallerkenen, der ikke blev fornyet, og det hændte mere end en, der var blevet lidt omtåget, at de dyppede deres flæsk i sennep, tobaksaske, øl og brændevin, og – det gik.

Senere blev følget budt kun til frokost, og nu er alle begravelsesgilder helt ophørte, men nu ligger kirken jo nærmere, og liget er i reglen hensat i kapellet forud.

Om skolevejen mellem Nyrup og Helsingør – og om Højbergs skole i Helsingør

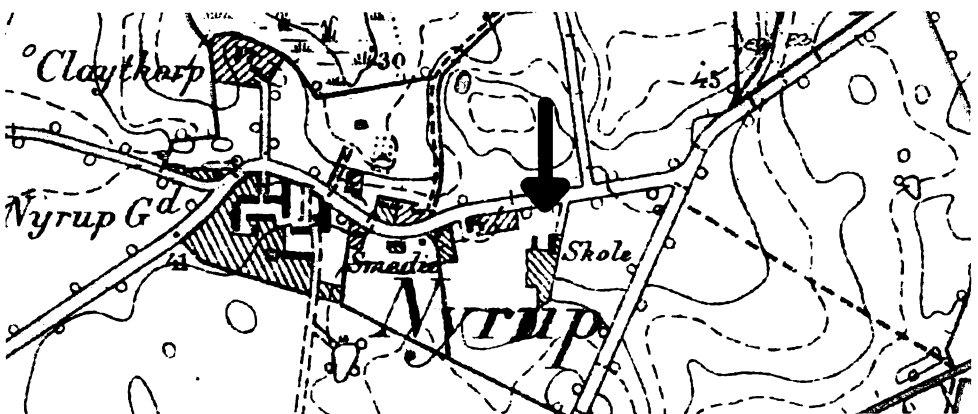
Sofus Franck (1873-1945) var egentlig født i Fredensborg af en bagermester og hans hustru, der var datter af skolelæreren i Nyrup, Christian Kaarsen. Da forretningen i Fredensborg måtte opgives, blev Sofus Franck sat i pleje hos sine bedsteforældre i Nyrup. Her gik han i skole i de første år, men nu var han blevet 12 år – og Sofus Franck fortæller i sine erindringer fra omkring 1940 bl.a. om denne tid midt i 1880'erne:

Jeg voksede stærkt til, og gik nu i ældste klasse hos bedstefar; min videre

uddannelse var blevet et problem. Skolebestyrer Højberg i Helsingør talte ofte med bedstefar om at sætte mig i sin realskole, men togtiderne passede ikke med undervisningstiden, og der var ikke råd til cykel eller til ridehest. Så blev der i 1885 taget beslutning om, at jeg skulle prøve at gå den lange skolevej, nøjagtig 11/12 mil.

En skrap kur for en 12-årig

Den var drøj – det var en daglig øvelse i viljesans, en skrap kur for en 12 års knægt. Tidligt op om morgenen og om vinteren af sted i ravende mørke. Skoene

Placeringen af Nyrup Skole ses her på et kort fra 1898. Fra Sofus Francks hjem var der ca 7 km til Højbergs skole i Helsingør - og selvom han kunne gå ad Kongevejen hele vejen, var den jo i 1880'erne ikke brolagt endsige asfalteret.

Sofus Francks barndomshjem: Nyrup Skole - fotograferet i 1934, i forbindelse med at den nye Nyrup Skole (ved Kongevejen) blev taget i brug. Den gamle skole havde været førstelærer Chr. Kaarsens hjem siden skolen blev taget i brug i 1846. Kaarsen, der var morfar til Sofus Franck, blev først pensioneret i 1896. Den senere mangeårige lærer Johannes Eliassen, ses på billedet sammen med sin hund foran skolen.

var våde fra dagen før, der var søle og vand på den slet vedligeholdte vej, i sne og frost føltes fødderne som isklumper, og fingrene kunne i første time næppe holde på blyanten. Om vinteren sad jeg ofte gennemvåd af regn og snevand, når jeg havde vadet igennem høje snedriver – og om sommeren tilstøvet og våd at sved på skolebænken. Seks timer efter vankede der samme omgang hjemad til lektierne. Der var ingen tid til leg, og om aftenen kneb det med at holde øjnene åbne efter strabadserne.

Fodtøjet

Det kneb også med at få penge til fodtøjet, der hurtigt blev slidt på den lange vej i al slags føre. Engang var der ikke råd til forsåling, og egentlig skulle jeg blive hjemme fra skolen. Men jeg fandt frem et par lange støvler, som bedstefader engang havde brugt. De var hele og gode, og det var lange støvler!! – mit højeste ønske! Men de havde den fejl, at jeg kun lige netop kunne få dem på. I skolen og på vejen spændte de forfærdeligt om foden, men jeg holdt ud

Sofie og Christian Kaarsen - Sofus Francks bedstemor og bedstfar. Christian Kaarsen (1817-1901) var født i Søholm og blev oprindeligt uddannet som snedker. I 1839 dimitterede han fra Jonstrup Seminarium, hvorefter han underviste dels i Fredensborg, dels i Helsingør, inden han i 1846 blev lærer ved den nyoprettede Nyrup Skole. I 1946 blev han gift med Sofie Margrethe Kern (1818-99). Efter at parret flyttede fra Nyrup i 1896 boede de indtil deres død i Snekkersten.

og vandrede hjem med dem. De gentog sig i tre dage, men så havde de gnavet huller, og siden den tid har jeg haft krumme tæer på venstre fod.

Vores nabo, doktor Rode, anså eksperimentet med den lange skolevej for galskab – hans søn prøvede senere med ridehest, men opgav – men man var ellers ikke blødsøden dengang, og jeg stod de tre år igennem uden én dags forsømmelse, satte en ære i at gennemføre forsøget, ikke mindst for bedstefars skyld; han skulle ikke lide det nederlag,

at jeg gav op. Det var for resten synd at sige, at han ødslede med anerkendelse. Engang kom jeg hjem som nr. 1 med en meget fin karakterbog. Stolt spadserede jeg ned til bedstefar, som gravede i haven. Han skød brillerne op i panden, løb langsomt karakterbogen igennem, leverede med et alvorligt blik bogen tilbage: "Du har kun mg i stil"!

Naturens undere

Men jeg havde jo naturen at glæde mig over, dansk natur i sin skiftende dragt under årstidernes vekslen. I maj strålede

mælkebøtteguldet langs landevejen og over alle marker. I den rigdom følte jeg mig som en Krøsus, alle gulddukaterne i græsset var de guldbrikker, guderne glemte til mig. Efter mælkebøttesæsonen var kørvelblomstringen sommerens hovedbegivenhed. Kørvelen fulgte mig på vej i gruppe og rækker og fortalte om sine stader på livets vej. Dens bristede, saftfyldte og svulmende skud hævede sig i april dag for dag højere og højere op over græstæppet. I de unge hårlkledte skud, hvor duggen samlede sig, førte de spæde sideskud med sammenlagte blade og stærkt sammentrængte skærme deres ungdomstilværelse. Så skød også de frem, de gennembrudte bladplader spændte sig ud, og skærmene, der i begyndelsen var moderligt dækkede af løvblade og småsvøb, krøb frem; først nikkende som spædbørn, så rettede de grønlig småskærme sig op og foldede blændende hvide blomster ud i solen. Skærm fulgte på skærm i overdreven mængde; når de ældste blomstrede af, tog nye fat, og over deres hvide tæpper med blomst ved blomst vandrede sværme af insekter i flimrende farver og gjorde sig til gode med de åbne blomsters honningdråber og blomsterstøv.

I den korte, dejlige tid i maj, da grøfterne blev til blomstrende skove, stod det grønlighvide, kørvelhegn som et under over landet. I den tidlige morgen sendte det sin sødme fulgte duft ud fra de dugvåde blomster, og i sommeraftnens dis, tegnede dets hvide blomstertåge sig åndeagtigt skønt mod det mørke skovbryn.

Skolen og kammeraterne

En tid havde jeg et stykke af vejen følgeskab med skovfoged Larsens søn, Christian, der boede ved den anden ende af Nyrup Hegn. Han var en skikkelig og god kammerat, og han havde ikke hjemmefra så strenge instrukser som jeg. Undertiden tog en bonde os op på vognen, men det var om vinteren en kold omgang. I det sidste år kørte jeg jævnlige ind til byen med en mælkeforpagter Jens Larsen, der boede ved Kongevejen med sin søster, begge elskværdige og hjælpsomme mennesker, som jeg holdt meget af og ofte senere kom sammen med.

Forholdene i realskolen betød en mægtig forandring for landsbydrengen, både med hensyn til omgangstone og lektier. Skolebestyrer N.L. Højberg var en kraftig personlighed og en fint begavet mand, som havde gennemgået udviklingen fra sønderjysk bondedreng til selvstændig bestyrer af en skole i Bjergegade med omkring 100 drenge og piger. Hans elskelige hustru var meget musikalsk og højt kultiveret. Lærerne boede på skolen og spiste i hans hjem. Højberg var en fortrinlig dansk- og regnelærer med en egen personlig teknik. Jeg husker hvordan han ved hjælp af en mindre appetitlig spyttebakke, kunne drage forholdsordene frem: Hånden over spyttebakken, omkring den, til, fra o.s.v. Når vi andre skulle demonstrere, foretrak vi en stol, men det blev ikke altid bevillet.

Højbergs skole i Helsingør

Undertiden kunne han være lunefuld,

opfarende og husere som et ondt vejr, til andre tider kunne han være gemytligheden selv. Han havde i sine yngre dage været nær ven af H.V. Kaalund og havde let ved at udtrykke sig i bunden stil. Sit liv har han beskrevet i verseform. Han forsøgte sig også – med betydeligt hjemmearbejde – at undervise i engelsk og tysk, men han var ængstelig for at føre op til eksamen i disse fag. I mange retninger var han foregangsmand, var f.eks. den første, som indførte pigegymnastik, og han havde truffet en ordning, at den første time på dagen var bestemt til sprogundervisning – skiftevis engelsk og tysk. Klassedelingen var så ophævet, alle eleverne delte i sproghold efter deres dygtighedsgrad. Man kunne rykke op i andre hold, når man havde arbejdet sit pensum igennem og det var en vældig spore for eleverne.

Skolens lærere

Blandt mine første lærere var Arild Sørensen og hans hustru, den fine og tilbødte Ellen Holm. Arild kom senere til Københavns skolevæsen, hvor han endte som viceskoleledende. Det var en stolt dag for mig, da han som min kollega foreslog mig, vi skulle sige du til hinanden. Han var en meget dygtig lærer, min første vejleder i naturhistorie.

Men min erklærede yndling var dog den kæmpestore Otto Hansen, en lollandsk polyhistor, som magtede alt muligt fra historie til tysk, geografi, naturhistorie o.m.m. Han elskede bøger og brugte alle sine penge til pragtværker, men

Sofus Franck ((1873-1945) blev uddannet som lærer fra Jellinge Seminarium i 1891, hvorefter han var vikar i hhv. Nyrup og Gurre skoler. Efter endt værnepligt kom han til Frederiksberg Skolevæsen, hvor han endte som skoledirektør i perioden 1933-40. Han var gift med Magna Schou - og interesserede sig i øvrigt meget for naturhistorie, som han udgav flere bøger om.

han sled også drabeligt i dem – og han havde en bog-hukommelse. Han var løjtnant, en flot skikkelse og mit ideal lige til de velpudsede negle. Når trappen om morgenen knagede under hans kæmpeskikkelse, medførte han et læs bøger i favnen som rundelig lod os se og beundre. Mange år efter besøgte jeg ham i Næstved, hvor han endte

sine dage som lærer. Men da var det en ynke at se den kraftige skikkelse nedbrudt; hans gang var haltende efter et alvorligt gigttilfælde.

Lærer Tveskov havde fået den opgave at bringe mig på højde med de øvrige i klassen i matematik. Jeg fik ekstratimer på hans værelse, hvilket medførte, at jeg måtte endnu tidligere op om morgenen, men jeg nød at komme op til den flittige og venlige mand, hvis undervisning var første klasses.

En mængde lærere glider forbi, når jeg tænker på Højbergs Skole, en hysterisk skrivelærer og oversergent Lusty, en barsk, men pragtfuld sergent Jørgensen, som var gymnastiklærer, mandfolk helt igennem; sanglæreren Krail, der var stabskornist og lærte os smukke to- og trestemmige sange, en senere matematiklærer Petersen, der dimitterede i matematik, men forsvandt ved Polyteknisk Lærestanstalt, og en mængde damer, der havde et udmærket tag på os drenge: frk. Hilligsøe, frk. Renouard, frk. Jordening o.m.fl.

Pigerne

Kammeraterne var en meget blandet flok, i begyndelsen ret aggressivt indstillet overfor bondedrengen. Med "skofterne", drengene fra Latinskolen, havde vi voldsomme kampe, der udviklede sig til regulære slag. Pigerne i skolen var vi naturligvis efter tur forelskede i, mine varme følelser gjaldt vekselvis Ellen Højberg, Mathilde Petersen og Anna Jacobsen, men jeg havde betydelige rivaler. og det kom aldrig til erklæringer,

kun stum tilbedelse. Men påklædning, der stammede fra skrædderen i Tinkerup, gjorde mig heller ikke til nogen elegant tilbeder!

De tre år gik hurtigt, og jeg blev sammen med to kammerater, Sofus Lindahl, en søn af kroejeren i Skotterup, og William Hansen, indstillet til præliminæreksamen. Bedstefar ventede sig meget af mig, og det var frygteligt. Bestemor var som sædvanligt bekymret, navnlig når jeg var udenfor hendes rækkevidde, og det skete jo tit.

Eksamen i sommeren 1888

Jeg havde i øvrigt ved et besøg hos familien i Fredensborg, fået et par hårdt tiltrængte støvler, som havde tilhørt en afdød farbroder – men herom senere. I juni begyndte skriftlig eksamen, med stilopgaven "Christopher Columbus". En gammel kordegn Jørgensen, ven af bedstefar, fungerede som tilsyn. "Herregud, er det Christians barnebarn", udbød han med et venligt smil. Praktisk regning klarede jeg i en fart, regnede endogså stykkerne til kontrol uden logaritmer og skyndte mig ud i byen, hvor der var marked og væddeløb. Jeg fik en eftertrykkelig overhaling af Højberg, da jeg kom tilbage, fordi jeg havde skyndt mig.

23. juni kl. 6 om eftermiddagen begyndte mundtlig eksamen (fysik, aritmetik og geometri) En hvidhåret, elskværdig rektor Dahl fra Slagelse arriverede som censor. "God dag, unge mennesker", sagde han. "I er vel ikke

En alvorlig Ulykke var i Gaar Middags nær hændet paa Jernbanelinjen mellem Helsingør og Kvistgaard. Da Toget Kl. 11,40 fra Helsingør var noget fra Dverkfjørsejen, hvor Kongevejen skærer Jernbanen, lidt Nord for Kvistgaard Station, svingrede Toget, der forspændt med 2 Maskiner løb en betydelig fart, voldsomt fra den ene Side til den anden, som et Skib i Søgang, Vaggonerne gav nogle vældige Hov, Passagererne rystedes mellem hinanden, flere fik ikke ubetydelige Stød og man var belavet paa at vælte. Lokomotivet gav Stoppeignal, der bræmsedes, Toget holdt, og hele Togpersonalet, samt Folk, der fra de omliggende Marker havde været Vidner til Katastrofen, stiplede sammen. Det viste sig, at en Stinne paa Jernvejen var sprunget ud af sit Veje, formentlig under Paavirkning af den stærke Solvarme. Folk, der havde set Kjørsejen, sagde, det saac forstrækkelig ud, og undredes over, at det var gaaet godt. Toget blev forsinket en halv Time, medens det fra København kommende Tog blev holdende ved Kvistgaard Station, da Stedet ikke kunde passeres, førend Skaden var udbedret.

I Helsingør Dagblad kunne man den 25. juni læse om hændelsen på Nordbanen lidt udenfor Kvistgaard - den hændelse, som Sofus Franck omtaler i sine erindringer.

bange for mig, jeg er ingen bøddel". Eksaminationen trak ud til 10 aften, og midt under den, lagde han hånden på min skulder og sagde: "Du må gerne gå en tur i gården, min dreng". Jeg så uforstående på ham- Det var onkels

støvler, der trykkede så pinagtigt, at jeg havde stået og trippet, og det havde han opfattet som trang til at gå i gården. Jeg travede hjem med fire ug'er i den dejlige aften. På halvvejen mødte jeg bedstefar og moster, der var blevet ængstelige over min lange udeblivelse.

Tæt på en togkatastrofe

24. juni var moster og jeg i kirke i Helsingør. På vejen hjem havde skinnerne på jernbanen forskubbet sig i varmen, så toget var ved at løbe i grøften. Det hændte nær ved hjemmet i Nyrup, og det var meget nær ved, at der var sket en frygtelig ulykke; vi kom blege og rystede hjem.

4. juli havde vi en tør adjunkt Schaldemose som censor i dansk, 6. juli en rød næset oberstløjtnant i engelsk og historie. 11. juli kom adjunkt Grønlund og hørte geografi og naturhistorie; 14 juli lærer Mikkel Jensen til tysk. Efter hver eksamination fløj breve af sted til mor, der boede i København, og hovedresultatet blev 108 1/3 points med to sprog. Skolen i Helsingør var afsluttet, og der blev straks tænkt på, hvordan fortsættelsen på seminariet skulle forløbe.

Hvordan skulle der blive råd?

Hvordan skulle der blive råd til videreuddannelsen på seminariet? Bedstefar henvendte sig på Fredensborg i håb om, at den gamle Franck ville tage affære, men han kom harmdirrende hjem med afslag. Senere kom dog meddelelse om, at de to farbrødre Georg

og Carl ville yde en mindre understøttelse "som skulle tilbagebetales, hvis ikke eksamensresultatet blev tilfredsstillende".

Der blev truffet beslutning om, at jeg skulle søge at komme på Jellinge Seminarium, det var Højberg, der rådede til det. Ansøgning om understøttelse blev afleveret til Frederiksborg Amts Skoleråd – intet resultat, senere til Vallø Stifts midler, som tilstod mig 200 kr. Efter en del forberedelser og yderligere undervisning kørte vores nabo, N. R. Hansen mig, sammen med bedstefar og moster, til Helsingør. Det var i juli 1889. Herfra blev jeg med min trækiste og et bylt dyner, sat ud til damperen "Koldinghus", som anløb Fredericia. Bedstefars sidste ord var: "Vorherre være med dig, min dreng", og så gyngede jeg ud i mørket, for første gang i mit liv overladt til mig selv, beklemt, usikker, uegnet og uvant til at stå på egne ben – en kængt på 16 år, som man aldrig havde tilladt at gå 50 skridt fra

N. R. Højbergs Realskole. Til den i Lørdags afsluttede alm. Forberedelsesexamen ved N. R. Højbergs Realskole indstillede sig tre Elever, der alle bestod: S. J. C. Franck (15²/₁₂ Aar) med 108¹/₃ Points, W. Ch. Hansen (15 Aar) med 84²/₃ Points og P. Chr. F. Lindahl (15²/₁₀ Aar) med 68 Points. De af Ministeriet bestiftede Censorer vare: Hr. Rektor Dahl, Slagelse (tillige Examenstommisfør) i Regning, Arithmetik, Geometri og Naturlære, Hr. Adjunkt Schallemose i skriftlig og mundtlig Dansk, Hr. Oberstløjtnant Bærensen i Historie og Engelsk og Hr. Adjunkt Grønlund i Geografi og Naturhistorie. Med Ministeriets Approbation fungerede Lærer ved den hervedværende Borger-skole Hr. M. Jensen som Censor i Tyst. Inspektionen ved den skriftlige Examen besørge des velvillig af Hr. Slotskantor Soph. Jørgensen. Til at bestaa jordres 45 Points, til Udmærkelse 112¹/₂ Points.

Nogle traditioner har overlevet igennem mange år - en af traditionerne er at omtale de elever som fra hver enkel skole har bestået årets eksaminer. En sådan omtale bringes endnu i dagens aviser, men blev altså også bragt i 1880'erne. Her er omtalen fra juli 1888, hvor man kan læse om de tre elever, der havde bestået præliminærek-samen - heriblandt Sofus Franck.

hjemmet uden tilladelse, og som aldrig havde måttet tænde en lampe selv.

Møder og arrangementer

TIRSDAG DEN 7. FEBRUAR 2006:

Mennesker jeg mødte - kendte og ukendte

Fhv. provst **Erik Hoppe** husker meget fra sit lange liv, hvor han har mødt en lang række mennesker på en nær måde - og det er meget spændende at høre ham fortælle herom.

STED OG TID: Tirsdag den 7. februar 2006, kl 19.15 på Espergærde Bibliotek

LØRDAG DEN 25. FEBRUAR 2006:

Skibsklarergården og Classens Palæ

Museumschef **Kenno Pedersen** vil fremvise og fortælle om den nyrenoverede Skibsklarergård og formanden for Palæudvalget, **Stefan Kann**, vil fremvise og fortælle om Det Classenske Palæ (Odd Fellow Logen) og dets historie.

Af hensyn til begrænset plads i Skibsklarergården, forbereder vi os på at forevisningen foregår i 2 hold.

Der serveres øl og vand på turen.

STED OG TID: Lørdag den 25. februar 2006, kl 14.00 i gården til Strandgade 93 i Helsingør.

(NB: Egen transport til og fra Helsingør).

TIRSDAG DEN 14. MARTS 2006:

Mord, historie og fodnoter

Birgitte Jørkov, historiker og forfatter til Helsingør-krimierna "Vor frues sorte Søndag" og "Når himlen falder ned", fortæller om, hvordan det lokalhistoriske stof har inspireret til kriminalhistorierne, og om de faghistoriske overvejelser, der har huseret i arbejdsværelset.

Efter kaffepausen vil kasserer **Preben Poulsen** fortælle om Karmelitermunke.

TID OG STED: Tirsdag den 14. marts 2006, kl 19.15 på Espergærde Bibliotek

TIRSDAG DEN 18. APRIL 2006:

Generalforsamling

I henhold til foreningens vedtægter afholdes ordinær generalforsamling. I den forbindelse vil kassereren berette om overgangen til et nyt regnskabsår, der følger kalenderåret.

Efter generalforsamlingen planlægges det at vise den nye film, der er optaget under instruktion af Piet van Deurs - og som omhandler fiskerne og fiskermiljøet på Øresundskysten. Filmen er optaget i

2005 - og filmens to hovedroller haves af fhv. fisker Ib Børgesen og fhv. bådebygger Bjørn Andersen.

TID OG STED: Tirsdag den 18. april 2006, kl 19.15 på Espergærde Bibliotek.

TIRSDAG DEN 23. MAJ 2006:

Holmens Kirke og Nationalbanken

Under dette besøg i hovedstaden, besøger vi først Holmens Kirke, hvor vi vises rundt og får historien om Frederik II's ankersmedje, som Christian IV besluttede at gøre til kirke i 1619.

Hvert århundrede har sat sine spor i den kirke, hvis forpligtelser fra begyndelsen har været nært knyttet til landets, kongehusets, byens, flådens og søens historie. Bagefter besøger vi under **Preben Poulsens** ledelse Nationalbankens lille museum lige overfor. Her vil man få lejlighed til at høre historier og se effekter fra Nationalbankens mangeårige virke.

Turen koster 20,- kr pr. person, som vil blive opkrævet ved ankomst. Da der kun kan deltage ca 30 personer, er det nødvendigt med tilmelding, hvilket sker til kasserer Preben Poulsen på tlf. 49132354 senest den 1. april 2006. MEN princippet med "først til mølle" gælder, så vent ikke for længe!

TID OG STED: Tirsdag den 23. maj 2006, kl 14.00 uden for Holmens Kirke, Holmens Kanal 21 i København.
(NB: Egen transport til og fra Kbh.)

MANDAG DEN 5. JUNI 2006:

Grundlovsfest

Nærmere program fremgår af dagspressen i dagene op til arrangementet.

Grundlovsfesten er et samarbejde mellem flere foreninger og den gode tradition med at arrangere upolitiske grundlovs-møder fortsætter. Det forventes også at Nellemann-fonden foretager den årlige uddeling af fondsmidler - under ledelse af borgmester Per Tærsebøl.

TID OG STED: Mandag den 5. juni 2006, på Flynderupgaard.

SØNDAG DEN 11. JUNI 2006:

Byvandring på Gl. Strandvej i Tibberup

Denne gang går turen ad Gammel Strandvej i Tibberup. På turen vil lokalhistoriker **Kjeld Damgaard** fortælle om de huse der passeres og fortælle om de mennesker, som har boet i disse gennem tiderne. Turen er gratis for medlemmer, men koster 10,- kr for ikke medlemmer. Turen varer ca. 2 timer og starter og slutter på Jarlens Grund.

TID OG STED: Søndag den 11. juni 2006, kl 14.00 på Jarlens Grund, Gl. Strandvej i Tibberup.

SE OGSÅ BAGSIDEN...

Flere arrangementer i støbeskeen...

Foruden de arrangementer, der er omtalt på siderne 50-51 i dette nummer, har Historisk Forening endnu flere arrangementer under planlægning:

Kulturværftet

Når sommeren nærmer sig vil det blive muligt at lade kommunikationschef i Helsingør Kommune, Maria Dalsgaard, fortælle om Kulturværftprojektet. Det sker imidlertid først når arkitektkonkurrencen er overstået og projekterne vurderet.

Renæssanceåret

Der arbejdes også med et besøg på Kronborg i forbindelse med "Renæssanceåret". Turen bliver under ledelse af Kirsten Aagaard og Jørgen K.W. Hansen.

Tur til Halland

Under ledelse af fhv. teaterchef Bent Jeppesen, planlægges p.t. også en udflugt til det gamle danske land, Halland. Turen vil ant. finde sted i august måned 2006.

For alle tre arrangementer gælder at nærmere fremkommer i forbindelse med enten indkaldelsen til generalforsamlingen eller på selve generalforsamlingen i april måned.

Man vil også kunne få nyt om arrangementerne gennem lokalpressen.

ISSN: 1901-0370

Historisk Forening for Espergærde og Omegn

Årligt kontingent: kr 100,-,
som indbetales på kontonr.
1551-0006043151.

Bestyrelse:

Formand: Holger Dahl,
Hyacintvej 19, Mørdrup, 3060
Esp., tlf 49 13 17 16.

Kasserer: Preben Poulsen, Dy-
mosevej 6, Tibberup, 3060
Espergærde, tlf. 49 13 23 54.

Sekretær: Mads P. Vej-Hansen
Bygmarken 12, Mørdrup
3060 Esp., Tlf. 49 13 24 67

Best.medl.: Nina Etting, Gl
Strandvej 406, Tibberup,
3060 Esp., tlf 49 13 29 00.

Best.medl.: Ruth Sølvhøj,
Mørdrupvej 77 A, Mørdrup,
3060 Espergærde
Tlf. 49 13 21 15

Suppl: Kirsten Aagaard,
Vildrosevej 5, Mørdrup, 3060
Espergærde, tlf. 49 13 12 41

Suppl.: Bjørn Andersen
Lucernemarken 10, Mørdrup
3060 Esp., Tlf. 49 13 11 25

EGBÆKKEN

Udgives to gange årligt som
medlemsblad for Historisk
Forening.

Redaktion:

Ansvarsh.: Kjeld Damgaard,
Helgavej 8, Mørdrup, 3060 E.
tlf 49 13 52 97. E-post: dam-
gaard@tikobkommune.dk

Holger Dahl, tlf. 49 13 17 16.
E-post: holgerit@tiscali.dk

www.egebaekken.dk

Web-red: Mads P. Vej-Hansen,
e-post: mads@vej.hansen.dk